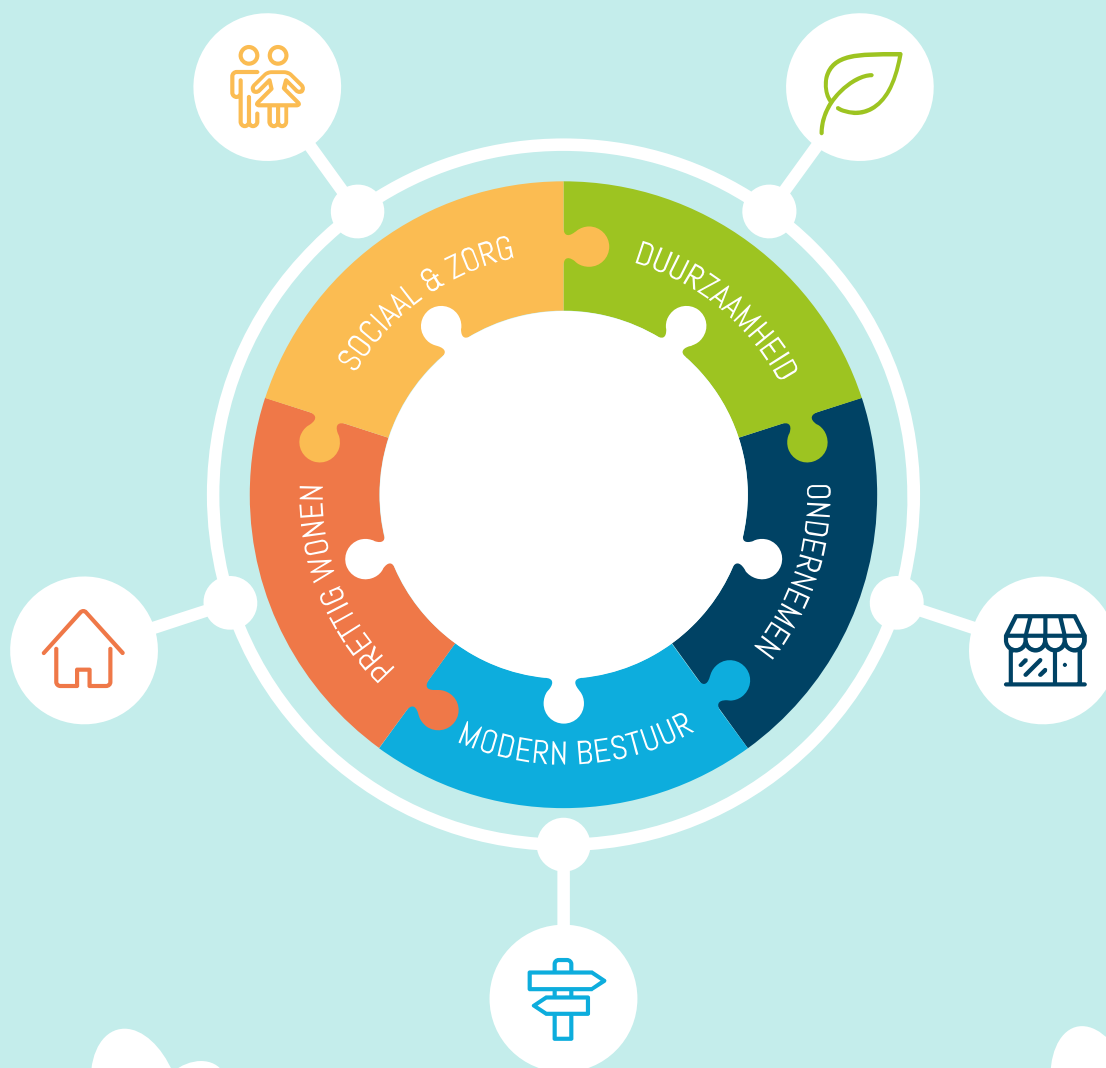

ValidSigned door Robert van Dijk
op 09-07-2019

Vitaal Teylingen

Samen maken we de toekomst

Kadernota 2020-2023

Inhoud

Voorwoord.....	3
Kadernota 2020 – 2023 in één oogopslag.....	4
Leeswijzer	6
DEEL I: De kadernota – vooruitkijken	7
1. Prettig wonen voor iedereen.....	9
2. Energiek en sociaal Teylingen.....	14
3. Ondernemend en bruisend Teylingen.....	20
4. Duurzaam denken en doen	24
5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners.....	28
6. Algemene dekkingsmiddelen	31
7. Financieel overzicht en oplossingsmogelijkheden richting sluitend meerjarenperspectief	34
Deel II: Stand van zaken collegewerkprogramma ‘Vitaal Teylingen’	38
1. Prettig wonen voor iedereen.....	39
2. Energiek en sociaal Teylingen.....	43
3. Ondernemend en bruisend Teylingen.....	46
4. Duurzaam denken en doen	48
5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners.....	50
Bijlage 1 Begrotingsuitgangspunten	53

Voorwoord

Voor u ligt de kadernota 2020 – 2023. Het zal u ongetwijfeld al zijn opgevallen dat deze een andere vormgeving heeft dan voorheen. Dat is geen toevallige keuze. Met name naar aanleiding van de feedback op de vorm en opzet van de afgelopen begroting hebben we ons extra ingespannen om beter aan te sluiten bij de behoefte van de lezer, zoals raadsleden en andere geïnteresseerden.

Zonder volledig te willen zijn zaten de verbeterpunten met name in de overzichtelijkheid, begrijpelijkheid en de mate waarin er aandacht is voor wat er tot dan toe van de bestaande plannen al dan niet is bereikt. Samen met de werkgroep ‘verbetering P&C-producten’ hebben we gepoogd hier een eerste aanzet toe te geven. Dit proces is nog bezig en deze kadernota is dus gebaseerd op hetgeen in die relatief korte periode aan ideeën is opgedaan.

In overleg met de werkgroep hebben we gekozen voor een opzet in twee delen.

DEEL I is de feitelijke kadernota. Daarin kijken we vooruit wat we gaan doen. We presenteren de voorstellen/voornemens van ons college voor de nieuwe begroting.

DEEL II waarin we terugkijken wat er is bereikt. U krijgt inzicht in de voortgang en stand van zaken per item van het collegewerkprogramma ‘*Vitaal Teylingen*’.

We hanteren voor elk deel dezelfde opbouw, te weten de vijf hoofdonderdelen van Vitaal Teylingen. Ook hebben we vooraan in het document het element ‘Kadernota in een oogopslag’ toegevoegd. Op die manier proberen we de overzichtelijkheid en toegankelijkheid aanmerkelijk te verbeteren. Dat doen we ook door meer gebruik te maken van tabellen en een duidelijke link te leggen tussen projecten/beleidsdoelen en de financiën die daarvoor nodig zijn.

Naast een financiële afweging, leggen we met deze kadernota ook een inhoudelijke keuze/ afweging aan uw raad voor. De nota nodigt u uit om aan ons, het college, op inhoud en financiën kaders en randvoorwaarden mee te geven. Die hanteren wij vervolgens bij de opstelling en uitwerking van de begroting 2020 en het daarbij horende meerjarenperspectief.

Het aanpassen van de P&C-cyclus is “werk in uitvoering”. We zijn er dan ook nog niet. We zetten het gesprek met de werkgroep ‘verbetering P&C-producten’ voort en blijven stappen zetten in de verbetering van de documenten in de P&C-cyclus. Desalniettemin is het naar ons idee nu een stuk beter leesbaar, overzichtelijker en bovendien heel goed te relateren aan wat er tot nu toe op al die punten reeds is bereikt. Hopelijk bent u dat met ons eens.

Veel leesplezier!

Kadernota 2020 – 2023 in één oogopslag

Deel 1 Vooruit kijken

	2020	2021	2022	2023
Stand begroting 2019-2023	225	83	108	108
<i>Autonome ontwikkelingen</i>				
Begrotingsuitgangspunten	2.105	1.723	1.385	1.729
Ontwikkelingen gemeenschappelijke regelingen	-1.663	-1.709	-1.904	-1.914
Begrotingswijzigingen en andere besluiten	-37	229	-28	-28
Raadsvoorstel voorziening onderhoud civiele werken	75	75	75	75
Subtotaal	481	318	-472	-138
Saldo begroting na autonome ontwikkelingen	706	401	-364	-30
<i>Ambities vanuit collegewerkprogramma</i>				
Prettig wonen voor iedereen	-429	-445	-450	-453
Energiek en sociaal teylingen	-315	-240	-240	-375
Ondernemend en bruisend Teylingen	-60	-60	-70	-73
Duurzaam denken en doen	0	0	0	0
Modern bestuur, invloedrijke bewoners	-45	0	0	0
Subtotaal	-849	-745	-760	-901
Saldo begroting bij kadernota 2020	-143	-344	-1.124	-931

Het begrotingssaldo 2020-2023 heeft de meerjarenbegroting 2019-2023 als uitgangspunt. Een verdere invulling van de ambities van het collegewerkprogramma en de autonome ontwikkelingen geven voor de komende jaren een nieuw financieel meerjarenperspectief. Het saldo van de meerjarenbegroting 2020-2023 laat onder de streep in 2020 een licht tekort zien van € 143.000 negatief. Het meerjarenperspectief na 2020 laat een structureel tekort zien oplopend tot ca. € 1 miljoen.

De belangrijkste oorzaken van het negatieve meerjarenperspectief zijn de tekortschietende rijksmiddelen voor de uitvoering van de jeugdhulp, hogere lasten van gemeenschappelijke regelingen en daarnaast hangt er ook een prijskaartje aan het verder invullen van onze ambities uit het collegewerkprogramma 'Vitaal Teylingen'.

Oplossingsrichtingen

Om de financiële positie te versterken zoeken we naar maatregelen langs de vier stappen die zijn geformuleerd in het raadsprogramma 'Vitaal Teylingen'. Het college geeft per stap een aantal voorbeelden en denkrichtingen.

1. Verwerven van extra inkomsten: inzetten op meer subsidies, plaatsen reclame borden, verkoop van vastgoed, exploiteren van zonneweiden en andere duurzame alternatieven en een hogere algemene uitkering door extra gelden voor jeugdzorg;
2. Inruilen van Oud voor Nieuw: bedrijventerreinenvisie laten vervallen (D15b) voor Economische agenda Duin- en Bollenstreek, bijdrage Greenport omlaag ten behoeve van Economische agenda Duin- en Bollenstreek.
3. Verminderen van kosten: bijvoorbeeld door het temporiseren van investeringen en onze ambities in Vitaal Teylingen, uitstellen handhaving buitengebieden, verlagen kwaliteitsniveau buitenruimte, kaasschaafmethode toepassen op budgetten en ambities en groenbeheer laten uitvoeren door inwoners daar waar mogelijk;
4. Bij uitzondering inzetten van algemene reserve: Alleen als in de gevallen 1 t/m 3 geen soelaas bieden

Wij zijn benieuwd naar de richting en de kaders die uw raad ons wenst mee te geven. Wij willen de inwoners en ondernemers ook uitdagen om met voorstellen en suggesties te komen.

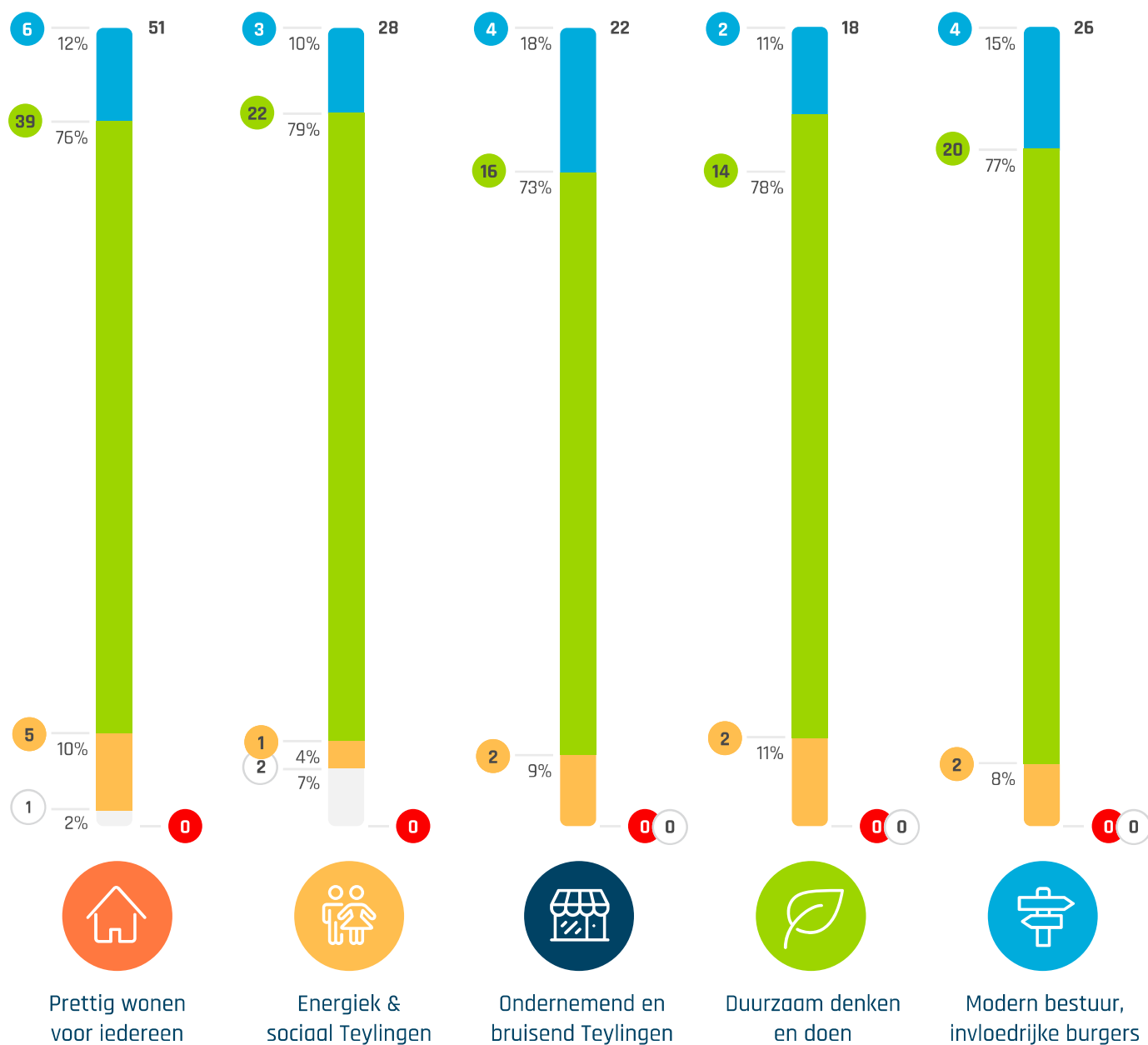
Kadernota 2020 – 2023 in één oogopslag

Deel 2 Terug kijken op Vitaal Teylingen

Hoe ver zijn we met de acties vanuit het collegewerkprogramma? In het onderstaande ziet u in één oogopslag de voortgang per programma in de vorm van de kleuren van de stoplichtenrapportage zoals deze in deel II verder zijn uitgewerkt.

LEGENDA STOPLICHTRAPPORTAGE

- Volgens planning nog niet gestart
- Vertraging met (financiële) consequenties of kan niet worden uitgevoerd.
- Vertraging zonder (financiële) consequenties
- In uitvoering / loopt volgens planning
- Afgerond / bestaand beleid wordt gecontinueerd.

Leeswijzer

In DEEL I van dit document vindt u de feitelijke kadernota. Daarin presenteren wij u de voorstellen van ons college voor de nieuwe begroting.

In hoofdstuk 1 t/m 5 lichten we de vijf belangrijke thema's uit die voor 2020 op de rol staan. Ze zijn van grote betekenis voor de uitvoering van het raadsprogramma 'Vitaal Teylingen'. Ook zoomen we in op de onderwerpen waarvan de uitvoering impact heeft op de financiële positie van de gemeente Teylingen.

Per themahoofdstuk is gekozen voor een vaste opbouw. We beginnen met een algemene beschouwing over de belangrijkste thema's. Daarna schetsen we het financiële perspectief met de volgende onderdelen:

- Omvang bestaand programma
- Autonome ontwikkelingen
- Ambities 'Vitaal Teylingen'
- Omvang 'nieuw programma'

In de paragrafen daarna worden deze onderdelen toegelicht.

Op een aantal punten in de kadernota treft u nog een aantal PM-posten aan. Een aantal zaken is pas op een later moment bekend. Waar mogelijk, concretiseren wij die zaken uiteraard bij de aanbidding van de begroting 2020 – 2023.

Hoofdstuk 6 geeft inzicht in de algemene dekkingsmiddelen.

In hoofdstuk 7 ten slotte, geven wij een beeld van de elementen die bij kunnen dragen aan het sluitend maken van het meerjarenperspectief. Het bestaande programma met autonome ontwikkelingen en ambities leidt namelijk tot een niet sluitende begroting.

DEEL II geeft u inzicht in de voortgang en stand van zaken van de vijf belangrijke thema's uit het raads- en collegewerkprogramma 'Vitaal Teylingen'. U ziet in één oogopslag de status van de vijf thema's.

In elk document van de P&C-cyclus brengen wij de voortgang op deze wijze in beeld.

DEEL I: De kadernota – vooruitkijken

Kaders voor de begroting, wijzigingen & aanpassingen in de koers

Prettig wonen voor iedereen

1. Prettig wonen voor iedereen

1.1. Algemeen

Op de eerste plaats – en we kunnen er nauwelijks omheen – is er de komst van de Omgevingswet en de daarmee verbonden gewijzigde regelgeving, manier van werken voor de organisatie en positionering van de (lokale) overheid in de sfeer van facilitator, participant en regelgever. Wij kiezen er voor ons op de komst van de Omgevingswet voor te bereiden door te experimenteren en werkende weg ervaring op te doen, waarbij het opstellen van de omgevingsvisie een belangrijk element is. Op die manier genereren we een op *‘Teylinger leest geschoeide’* implementatie van de Omgevingswet. Samen met onze (maatschappelijke) partners zullen we invulling geven aan oplossingen voor knelpunten op de woningmarkt, werken we verder aan een integrale centrumvisie per kern en zoeken we naar oplossingen voor de mobiliteitsknelpunten.

Voor het opstellen van de omgevingsvisie met een bijbehorende milieueffectrapport is budget beschikbaar. De ervaring leert dat het opstellen van een omgevingsvisie kan leiden tot nieuwe (burger)initiatieven in de samenleving. Om die initiatieven te promoten en te begeleiden, is naar verwachting voldoende structurele capaciteit/budget beschikbaar binnen de huidige begroting.

Na het vaststellen van de omgevingsvisie in 2021 kan gestart worden met het opstellen van het omgevingsplan. Het omgevingsplan bevat de uitwerking van de visie in regels en normen voor de fysieke leefomgeving, zoals die nu bijvoorbeeld is opgenomen in bestemmingsplannen en diverse verordeningen. Het opstellen van het omgevingsplan is pas vanaf 2022 aan de orde en vraagt op dit moment nog geen investeringen.

Als we kijken naar de majeure opgaven waarvan er hiervoor een aantal zijn genoemd, willen wij in regionaal verband een lans breken voor het continueren van het sparen in een gezamenlijke pot voor bovenlokale infrastructurele voorzieningen (een nieuw RIF fonds). Door het bundelen van de regionale kracht kunnen we gezamenlijk de regionale knelpunten oppakken en positioneren we ons samen beter als het gaat om samenwerking met andere (overheid)partners.

Voor het genereren van cofinanciering van het Rijk of de Europese Unie is samenwerking een must.

1.2. De financiële consequenties voor het programma

Het programma 'Prettig wonen voor iedereen' omvat een bedrag van -€ 12.207.000 (saldo 2020). De uitgaven van dit programma zijn 20 % van de totale gemeentebegroting.

Bedragen x € 1.000 - = nadeel		2020	2021	2022	2023
Stand meerjarenbegroting 2019		-11.779	-12.241	-12.237	-12.237
Autonome ontwikkelingen					
a.	Instellen van een voorziening onderhoud civiele werken	75	75	75	75
b.	Besluit Herenweg Warmond	0	-66	-66	-66
c.	Huren en pachten	8	8	8	8
d.	Indexatie gemeenschappelijke regelingen	-82	-82	-82	-82
Sub-totaal (autonoom)		1	-65	-65	-65
Ambities 'Vitaal Teylingen'					
1)	Voldoende recreatieve voorzieningen en groen dicht bij huis				
e.	Onderhoud buurtpark molentocht	-90	-90	-90	-90
f.	Repareren en onderhoud fontein Koningspark Sassenheim		-4	-4	-4
2)	Vergroting van de leefbaarheid en sociale cohesie				
g.	Voldoende maatschappelijke voorzieningen (Makel)	-20	-20	-20	-20
3)	Veilig Teylingen				
h.	Handhaving en BOA capaciteit (nieuw VTH-beleid)	-186	-186	-186	-186
i.	0,2 BOA formatie voor uitstallingenbeleid	-11	-11	-11	-11
4)	Goed bereikbaar Teylingen				
j.	Vernieuwen rijbaan Dorpsstraat Warmond	-	-9	-9	-9
k.	Vervangen fietspaden easypath Oosthoutlaan	-	-18	-18	-18
l.	Herinrichting Boekhorstlaan	-	-13	-13	-13
m.	Extra capaciteit advisering mobiliteit	-25	-	-	-
n.	Actieplan fiets	-100	-100	-100	-100
o.	Aanleg nieuwe fiets-/wandelpad NS station Sassenheim	-2	-2	-2	-2
p.	Vervanging gemeentesloep	-	-	-2	-2
q.	Diverse wijzigingen in investeringen civiele kunstwerken	5	8	4	1
Sub-totaal (ambities)		-429	-445	-451	-454
Totaal 'Prettig wonen voor iedereen'		-428	-510	-516	-519

In de volgende paragrafen wordt bovenstaande tabel van een toelichting voorzien.

1.2.1. Autonome ontwikkelingen

a) *Instellen van een voorziening onderhoud civiele werken*

Uw raad zal op 6 juni 2019 een besluit nemen over het beheerplan onderhoud civiele werken. Vooruitlopend hierop hebben wij in het financieel meerjarenperspectief de lagere lasten ten opzichte van de begroting ad € 75.000 verwerkt.

b) *Besluit Herenweg Warmond*

Per 31 januari 2019 is het besluit genomen over de verkeersveiligheid van de Herenweg te Warmond. Dit besluit is financieel meegenomen in het meerjarenperspectief.

c) *Huren en pachten*

Bij het opstellen van de begroting wordt rekening gehouden met een aantal vaste begrotingsuitgangspunten. De indexatie van huren en pachten is daarin opgenomen. Zie bijlage 1 voor de begrotingsuitgangspunten.

d) *Indexatie gemeenschappelijke regelingen*

De indexatie gemeenschappelijke regelingen is gebaseerd op de begroting 2020 van de diverse gemeenschappelijke regelingen.

1.2.2. Ambities 'Vitaal Teylingen'

1) *Voldoende recreatieve voorzieningen en groen dicht bij huis*

We willen structureel investeren in kwaliteitsverbetering in het onderhoud van het buurtpark Molentocht en het herstel van de fontein aan het Koningspark in Sassenheim.

2) *Vergroting van de leefbaarheid en sociale cohesie*

We gaan met partners in de samenleving het gesprek aan over noodzakelijke en gewenste maatschappelijke voorzieningen zoals onderwijs, zorg, sport, cultuur en ontspanning. Door uitvoering te geven aan de 'Voorzieningennota' voor sociaal-maatschappelijke en culturele organisaties komen we via maatwerktrajecten tot oplossingen van knelpunten. We richten een 'Makelpunt' (een web-faciliteit) in waarbij vraag en aanbod van ruimten voor maatschappelijke en sportieve activiteiten bij elkaar komen. Daarbij kan worden gedacht aan hobbyclubs, activiteiten voor buurtbewoners, sportactiviteiten, dagbesteding, oefenruimten en vrijwilligerswerk voor organisaties.

3) *Veilig Teylingen*

Er is een externe opdracht uitgezet om het nieuwe vergunning-, toezicht- en handhavingsbeleid (VTH-beleid) neer te zetten. Daarbij hebben we gevraagd op voorhand een inschatting te maken van de benodigde handhavings- en boa-capaciteit. Verder is extra capaciteit nodig voor de handhaving van het uitstallingsbeleid binnen 'Veilig Teylingen'. In totaliteit leidt dit tot een benodigde extra capaciteit op het gebied van toezicht en handhaving. Dit is begroot op 2 fte BOA inclusief juridische capaciteit op jaarbasis.

4) *Goed bereikbaar Teylingen*

Bovenop het bestaande meerjaren investeringsplan voor wegen zijn er extra middelen nodig om te kunnen investeren in een aantal infrastructurele projecten waaronder herinrichting van de Boekhorstlaan, fiets-, wandelroute NS-station Sassenheim, fietspaden Oosthoutlaan en de rijbaan van de Dorpsstraat.

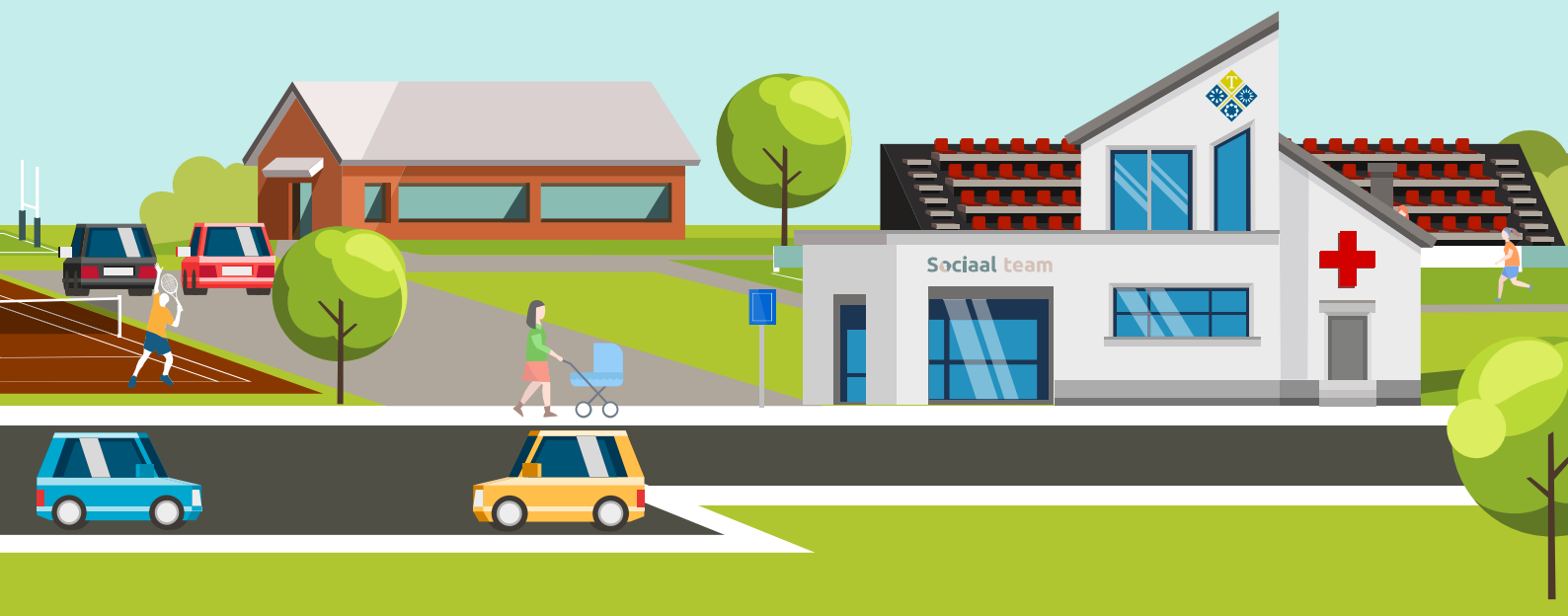
Om uitwerking te kunnen geven aan het dit jaar op te stellen Actieplan Fiets zullen (structureel) middelen beschikbaar moeten worden gesteld. Op basis van de inventarisatie in het Actieplan zullen keuzes worden gemaakt en prioriteiten worden gesteld. Vooralsnog gaan wij uit van een extra benodigde investeringsruimte van structureel € 100.000.

Als gevolg van de economische hoogconjunctuur is het aantal ruimtelijke plannen, principeverzoeken en vergunningsaanvragen flink toegenomen. Deze vragen om advisering van mobiliteit, onder andere over parkeren en ontsluiting. Daarnaast zijn er nog autonome dossiers op het gebied van mobiliteit. Om deze de aandacht te geven die ze verdienen en zorgvuldig te adviseren, is extra capaciteit nodig in 2020. Wij zijn dan ook voornemens om in samenwerking met onze HLT-partners tijdelijk één extra Fte voor advisering aan te trekken (overeenkomstig de HLT-verdeelsleutel).

Energiek & sociaal

2. Energiek en sociaal Teylingen

2.1. Algemeen

Sinds 2015 hebben gemeenten extra taken gekregen voor mensen, die een extra steun in de rug kunnen gebruiken. Bij de uitvoering van de uitgebreide Wmo blijft het adagium van dicht bij huis, ondersteuning en zorg in de leefomgeving en zo lang mogelijk thuis, gelden. De voorbereidingen op de gemeentelijke taken voor maatschappelijke opvang en beschermd wonen per 2021 passen daarbij, zo ook de komst van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz). Per 1 januari 2020 wordt deze wet ingevoerd. De Wvggz gaat de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ) vervangen. De nieuwe wet biedt handvatten om meer ambulante en preventieve hulp te bieden aan mensen met geestelijke problemen die niet vrijwillig in zorg gaan. Momenteel bereiden we de komst van de Wvggz in regionaal verband voor. De met deze verandering gepaard gaande kosten zijn gezien de opstartfase nog niet in te schatten.

Gemeenten staan voor een enorme opgave bij de jeugdhulp. De vraag naar jeugdhulp is landelijk met 12% gestegen, terwijl het Rijk met 450 miljoen heeft bezuinigd. De VNG dringt bij Rijk aan op extra geld voor jeugd. En verder wil zij nader onderzoeken hoe gemeenten op een verantwoorde manier kunnen zorgen dat niet steeds meer kinderen zorg nodig hebben.

In onze regio lopen de contracten met de specialistische jeugdhulpaanbieders per 1 januari 2021 af. In gezamenlijkheid met de gemeenten in Duin- & Bollenstreek wordt de opdracht geformuleerd voor de inkoop jeugdhulp vanaf januari 2021. Doelstelling is dat we inkopen op een wijze die passend is bij de lokale vraag, waardoor we 'passende hulp en zorg voor iedereen die dat nodig heeft' kunnen leveren. De geformuleerde inhoudelijke kaders sluiten aan bij het project integrale toegang in de Bollenstreek. De verschillende gemeenteraden, zorgaanbieders (inclusief JGT), onderwijs, adviesraden sociaal domein en cliëntenvertegenwoordigers worden betrokken bij het formuleren van de kaders voor de inkoop.

Vanuit het uitgangspunt van 'snelle toegang tot de juiste hulp' willen we investeren in een brede lokale samenwerking met alle partners die bij de toegang betrokken zijn (een integrale toegang), waardoor de zorg en ondersteuning laagdrempelig, dichtbij de inwoner en met zo min mogelijk bureaucratie beschikbaar is. In 2019 wordt het implementatieplan opgesteld en wordt duidelijker welke keuzes nog gemaakt dienen te worden en wat dit voor kosten met zich meebrengt. De begroting 'integrale toegang' zal naar verwachting in september aan uw raad worden voorgelegd, zodat dit nog kan worden meegenomen in de meerjarenbegroting 2020 – 2023.

In 2018 is het Nationaal Preventieakkoord vastgesteld. Dit verplicht ons om beleid te maken op het terrein van roken, alcohol en overgewicht. Een en ander past bij onze ambities rondom 'positieve gezondheid' en gezonde leefstijl. Ook het ontwikkelen van de samenwerking tussen sport en onderwijs en gebruik van de 'Brede Impuls' combinatiefuncties draagt hieraan bij. Op basis van de uitvoeringsnota en beleid dat in 2019 ontwikkeld wordt, bepalen we concrete activiteiten. Daarbij maken we gebruik van de monitor van de GGD. We gaan partijen als zorgverzekeraars en ondernemers benaderen om te participeren in het beleid.

Vanuit het Rijk is er een stimuleringsregeling voor het gecombineerd (bijvoorbeeld gemeente plus thuiszorgorganisatie) aanvragen van subsidie voor inzetten van e-health. Dit sluit aan bij de ambitie om 'innovatieve projecten in de zorg' te stimuleren. Als aanbieders uit onze gemeente een aanvraag voor deze stimuleringsregeling willen doen, dan zullen we dit steunen. Bijvoorbeeld om mogelijk te maken dat ouders met goede kwaliteit van leven zelfstandig kunnen blijven wonen.

Nu de economische situatie gunstig is, willen wij bijstandsklanten, die over ten minste 30% arbeidsvermogen beschikken, via het ServicePunt Werk intensieve begeleiding gaan bieden om meer actief in de samenleving te participeren. We willen ook bereiken dat de duurzaamheid van plaatsingen wordt versterkt. Dat kan door werkgevers te motiveren om personen uit kwetsbare groepen in dienst te nemen en daarbij extra te letten op de passendheid van de functie. Duurzaamheid van de plaatsing versterken vergt een goede samenwerking tussen de klant, SPW, werkgever, leidinggevende, collega's, arbodienst en hulpverlening.

SPW en de Maregroep werken samen om de wettelijke taakstelling op het gebied van nieuwe beschut werk te realiseren en, nu deze in Teylingen is behaald, nieuw beschutwerkplaatsen verder uit te bouwen. Om voor meer mensen uit kwetsbare groepen een arbeidsplaats te creëren sluiten we intentieovereenkomsten met werkgevers. Op dit moment is niet bekend hoeveel dit gaat kosten. De dekking kan worden gevonden in het overschot van de BUIG-middelen.

2.2. De financiële consequenties voor het programma

Het programma 'Energiek en sociaal Teylingen' omvat een bedrag van

- € 30.802.000 (saldo 2020). De uitgaven van dit programma zijn 50 % van de totale gemeentebegroting.

Bedragen x € 1.000; -/-=nadeel	2020	2021	2022	2023
Stand meerjarenbegroting 2019	-30.020	-30.336	-30.152	-30.152
Autonome ontwikkelingen				
a) Actualisatie investeringen herinrichting sportpark Elsgeest	0	295	38	38
b) Huren en pachten	17	17	17	17
c) Indexatie gemeenschappelijke regelingen	-484	-484	-484	-484
Sub-totaal (autonoom)	-467	-172	-429	-429
Ambities 'Vitaal Teylingen'				
1) Passende hulp en zorg voor wie dat nodig heeft				
a. Maatschappelijke opvang en beschermd wonen	PM	PM	PM	PM
b. Uitvoeren Wvvgz	PM	PM	PM	PM
c. Traject inkoop jeugd	PM	PM	PM	PM
d. Budgettaire ontwikkelingen in de Wmo en Participatiewet	PM	PM	PM	PM
e. Voorkomen dakloosheid bij jongeren, ervaringsdeskundige GGZ	-20	-10	-10	-10
2) Preventie & vroegsignalering				
f. Pilots preventie en vroegsignalering	-25	PM	PM	PM
g. Borgen project 18+/18-	-20	-20	-20	-20
h. Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling	-15	-15	-15	-15
3) Waarden inwoners die anderen ondersteunen				
a. Investeren in mantel- en respijtzorg	-30	-30	-30	-30
4) Onderwijs als investering in succes en persoonlijke groei				
a. Borgen muziekonderwijs op basisscholen	-70	-70	-70	-70
b. Reserveren voor onderwijshuisvesting				-135
c. Hogere lasten leerlingenvervoer	-35	-35	-35	-35
5) Initiatieven op het gebied van kunst en cultuur				
a. Opstellen cultuurhistorische waardenkaart	-40			
b. Onderzoek en advieskosten erfgoed	-20	-20	-20	-20
c. Opstellen en uitvoeren Kunst en cultuurnota	-40	-40	-40	-40
Sub-totaal (ambities)	-315	-240	-240	-375
Totaal Energiek en sociaal Teylingen	-782	-412	-669	-804
Stand meerjarenbegroting bij kadernota 2020	-30.802	-30.748	-30.821	-30.956

In de volgende paragrafen wordt bovenstaande tabel van een toelichting voorzien.

2.2.1. Autonome ontwikkelingen

a) *Actualisatie investeringen herinrichting sportpark Elsgeest*

De temporisering in de ontwikkeling van sportpark Elsgeest leidt tot aanpassingen in de kapitaallasten die drukken op de exploitatiebegroting. Zoals in de Commissie Welzijn van april 2019 is afgesproken, komen we met een aangepaste planning naar aanleiding van ruimtelijke procedures voor het sportpark Elsgeest. Al onze inspanningen zijn erop gericht om het plan succesvol uit te voeren in samenspraak met alle betrokkenen.

b) *Huren en pachten*

Bij het opstellen van de begroting wordt rekening gehouden met een aantal vaste begrotingsuitgangspunten. Zie bijlage 1 voor de begrotingsuitgangspunten.

c) *Indexatie gemeenschappelijke regelingen*

De indexatie gemeenschappelijke regelingen is gebaseerd op de begroting 2020 van de diverse gemeenschappelijke regelingen.

2.2.2. Ambities 'Vitaal Teylingen'

1) *Passende hulp en zorg voor wie dat nodig heeft*

Vanuit het criterium van 'Passende hulp en zorg voor wie dat nodig heeft' gaan we invulling geven aan onze verantwoordelijkheid (per 1 januari 2021) voor de Maatschappelijke Zorg. Het gaat dan onder meer om de realisering van wooneenheden in het kader van maatschappelijke zorg, scheve huisjes ten behoeve van cliënten 'beschermd wonen indicatie', specialistische bemoeizorg, verslavingszorg en de doorontwikkeling van inloopfuncties. We zoeken daarbij samenwerking met Zorg en Zekerheid en GGZ, werken aan een wijkgerichte infrastructuur en borgen de aanpak rondom verwarde personen. Voor de groep inwoners die niet meer zelfstandig thuis kan wonen en waarbij ondersteuning in de eigen omgeving tekortschiet, is (tijdelijk of permanent) opvang aanwezig. We willen zoveel mogelijk voorkomen dat mensen dakloos worden. Jongeren met GGZ problematiek worden ondersteund om hun leven weer op te pakken, te stabiliseren en terugval te voorkomen. We zetten daarom in op het begeleiden van jongeren die dakloos zijn (of dreigen te worden) of jongeren met een GGZ problematiek door ervaringsdeskundigen.

2) *Preventie & vroegsignalering*

Mede ter uitvoering van de door uw raad aangenomen motie 'Preventie Jeugdhulp' zijn wij van plan pilots op te zetten waardoor we problemen van gezinnen eerder in beeld hebben en aanpakken. Daarmee werken we aan passende ondersteuning voor kinderen die dat nodig hebben. Bij het inrichten van de pilots gaan we (naast de partners op het gebied van jeugdhulp) werken met een breed scala aan maatschappelijke partners op het gebied van bijvoorbeeld armoedebestrijding, GGZ-problematiek bij volwassenen, problematische echtscheidingen, etc. In het project 18-/18+ voorkomen we dat kwetsbare jongeren tussen wal en schip vallen bij de overgang van de Jeugdwet naar de Wmo. Dit draagt bij aan de ambitie van het toepassen van de menselijke maat en het realiseren van passende ondersteuning. We hebben verder de intentie om de lokale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling te versterken. Als het gaat om het versterken van de lokale interventies denken we aan lokale campagnes die aansluiten bij de landelijke campagne.

3) *Waarderen inwoners die anderen ondersteunen*

Om overbelasting van mantelzorgers te voorkomen, is goede ondersteuning onontbeerlijk. Dit draagt bij aan de ambitie voor menselijke maat en passende ondersteuning voor mensen die dat nodig hebben. We geven daarom een extra investeringsimpuls aan mantelzorg ondersteuning en respijtzorg met verblijf.

4) *Onderwijs als investering in succes en persoonlijke groei*

We investeren in de borging van het muziekonderwijs op de basisscholen. In de komende dertig jaar zal fors (ca. 32 ½ miljoen) moeten worden geïnvesteerd in onderwijshuisvesting. Om te voorkomen dat op termijn deze investeringen grote schommelingen aan gaan brengen in de gemeentelijke exploitatiebegroting zijn we van plan om vanaf 2023 een reserve onderwijshuisvesting op te gaan bouwen.

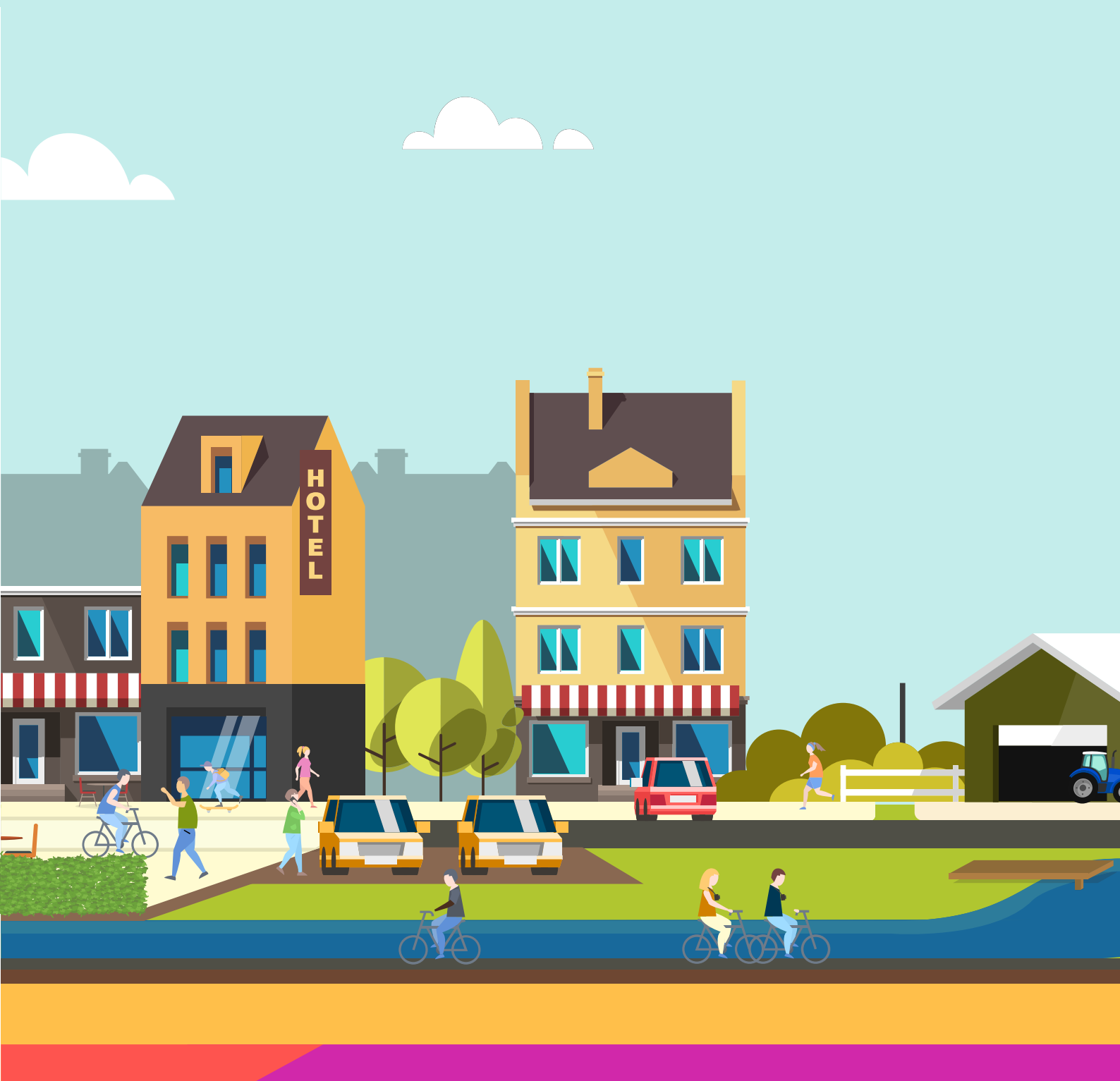
5) *Initiatieven op het gebied van kunst en cultuur*

‘Initiatieven op het gebied van kunst en cultuur’ kunnen mensen vormen, werkt ontspannend en verbindend. Een culturele gemeente is een 'rijke' en sociale gemeente. We stellen daarom een nieuwe kunst- en cultuurnota op, waarin erfgoed integraal wordt meegenomen.

Verder hebben we de ambitie om kwaliteitsverbetering aan te brengen in de bibliotheek Sassenheim (zowel ten aanzien van het pand als ook voor wat betreft de inrichting). Een en ander op basis van aanbevelingen uit het Probiblio-rapport: ‘Bibliotheekvoorzieningen in het landelijk gebied’ en ‘Rapportage van resultaten naar aanleiding van de certificeringsaudit Openbare Bibliotheken’. Daarmee dragen we bij aan een 'rijke' en sociale gemeente en een goed voorzieningenniveau.

Ondernemend en bruisend

3. Ondernemend en bruisend Teylingen

3.1. Algemeen

Het opstellen van 'integrale centrumvisies' is als belangrijke basis voor de ontwikkeling van onze dorpscentra opgenomen. In die visie op de drie centra van Teylingen, dienen de problemen, kansen en uitdagingen die in de centra spelen en die nog op de centra afkomen integraal afgewogen te worden. Met die visie als basis, zal een uitvoeringsprogramma opgesteld worden waarin beschreven wordt welke aanpassingen nodig zijn met de daarbij horende kosten, hierbij kan gedacht worden aan beleidswijzigingen en/of fysieke aanpassingen.

Bij de vaststelling van de centrumvisie eind 2019 wordt tegelijk een uitvoeringsprogramma inclusief begroting vastgesteld. Daarmee wordt inzichtelijk gemaakt met welke stappen de problematiek die in de drie dorpscentra speelt wordt aangepakt en welke acties hieraan worden verbonden. Deze worden minimaal uitgesplitst in tijd, geld en verantwoordelijkheid. Bij het opstellen van de centrumvisie wordt er ook gekeken hoe de ontwikkelingen gemonitord kunnen worden, hiermee wordt het meetbaar wat de investeringen voor resultaat opleveren. Een exacte, gespecificeerde, kosteninschatting kan pas gemaakt worden na vaststellen van de visie en het uitvoeringsprogramma, waarin een begroting is opgenomen. Pas in de loop van 2020 ontstaat hierover duidelijkheid.

Een sector voor iedere inwoner hoogst relevant is, is de detailhandel. Ondanks de huidige hoogconjunctuur is hier krimp waarneembaar. Meer krimp wordt geprognoseerd. Teylingen speelt met het opstellen van de centrumvisies in op de verandering van centra als 'plaats om te kopen', naar 'plaats om te verblijven'. Ook wordt met de buurgemeenten verkend of meer samenwerking rond dit thema versterkend aan het (winkel)voorzieningsniveau voor onze inwoners kan werken.

Teylingen heeft de voorbije jaren ingezet op regionale economische samenwerking. De Economische Agenda Duin- en Bollenstreek is hier een resultaat van. Daarnaast hebben we met regiopartners geïnvesteerd in de aantrekkelijkheid van onze streek via de gebiedsprogramma's 'B(l)oeiende Bollenstreek' en 'Leidse Ommelanden'. Ook hebben we geïnventariseerd of we voldoende fysieke ruimte hebben voor economische bedrijvigheid, ook in relatie met andere ontwikkelingen die om fysieke ruimte vragen, zoals woningbouw en de energietransitie.

We hebben geconstateerd dat de Duin- en Bollenstreek de verwachte autonome groei van het bedrijfsleven in onze regio in algemene zin kan faciliteren, en dit in specifieke zin ook voor de voor ons belangrijke sectoren space tech en greenport kan. In combinatie met de opgave in het buitengebied, bedoeld om de greenport vitaal te houden, betekent dit wel dat een kwantitatieve groei van economische activiteiten slechts beperkt gefaciliteerd kan worden. Kwalitatieve, toekomstbestendige groei zal, in lijn met de uitgangspunten van de economische agenda, het primaire doel moeten zijn.

Teylingen heeft met regiopartners geïnvesteerd in onze regio. De economische agenda en de gebiedsprogramma's zijn hier een voorbeeld van. Deze programma's zijn in de basis tijdelijk van aard. Dit hoeft niet te betekenen, dat de investeringsnoodzaak dit is. De wereld verandert en vraagstukken worden complexer. Of het nu gaat om mobiliteit, toerisme, de energietransitie, klimaatadaptatie of economische ontwikkeling: de opgaven zijn complex en geen enkele speler kan deze zelfstandig het hoofd bieden. Zodoende zijn vanuit de regio met de provincie gesprekken gevoerd over een versnellingsagenda Duin- en Bollenstreek, en over gebiedsgericht samenwerken (en samen investeren). Momenteel buigt het college van gedeputeerde staten zich (ook) over deze vraag. Wat hoe dan ook vast staat, is dat samenwerking

gepaard zal moeten gaan met (gezamenlijke) investering, en we dus bedacht moeten zijn op de noodzaak van het voor handen zijn van middelen hiertoe van onze kant.

3.2. De financiële consequenties voor het programma

Het programma 'Ondernemend en bruisend Teylingen' omvat een bedrag van

- € 1.054.000 (saldo 2020). De uitgaven van dit programma zijn 3% van de totale gemeentebegroting.

Bedragen x € 1.000; -/-=nadeel	2020	2021	2022	2023
Stand meerjarenbegroting 2019	-883	-912	-914	-914
Autonome ontwikkelingen				
a) Effecten jaarrekening 2018 en 1 ^e voortgangsrapportage 2019	-37	-37	-37	-37
b) Indexatie gemeenschappelijke regelingen	-74	-74	-74	-74
Sub-totaal (autonoom)	-111	-111	-111	-111
Ambities 'Vitaal Teylingen'				
1) Jaarrond aandacht voor toerisme				
a. Uitvoeringsprogramma centrumvisie	PM	PM	PM	PM
b. Visie/beleid verblijfsrecreatie in HLT verband	-20			
c. Projecten recreatie en toerisme Kansen voor Teylingen	-40	-40	-40	-40
d. Investerings Leidse Ommelanden en B(I)oeiende bollenstreek		-20	-30	-33
Sub-totaal (Vitaal Teylingen)	-60	-60	-70	-73
Totaal Ondernemend en bruisend Teylingen	-171	-171	-181	-184
Stand meerjarenbegroting bij kadernota 2020	-1.054	-1.083	-1.095	-1.098

In de volgende paragrafen wordt bovenstaande tabel van een toelichting voorzien.

3.2.1. Autonome ontwikkelingen

1) Effecten jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019

De financiële effecten vanuit de jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019 zijn verwerkt in het financieel meerjarenperspectief.

2) Indexatie gemeenschappelijke regelingen

De indexatie gemeenschappelijke regelingen is gebaseerd op de begroting 2020 van de diverse gemeenschappelijke regelingen.

3.2.2. Ambities

1) *Jaarrond aandacht voor toerisme*

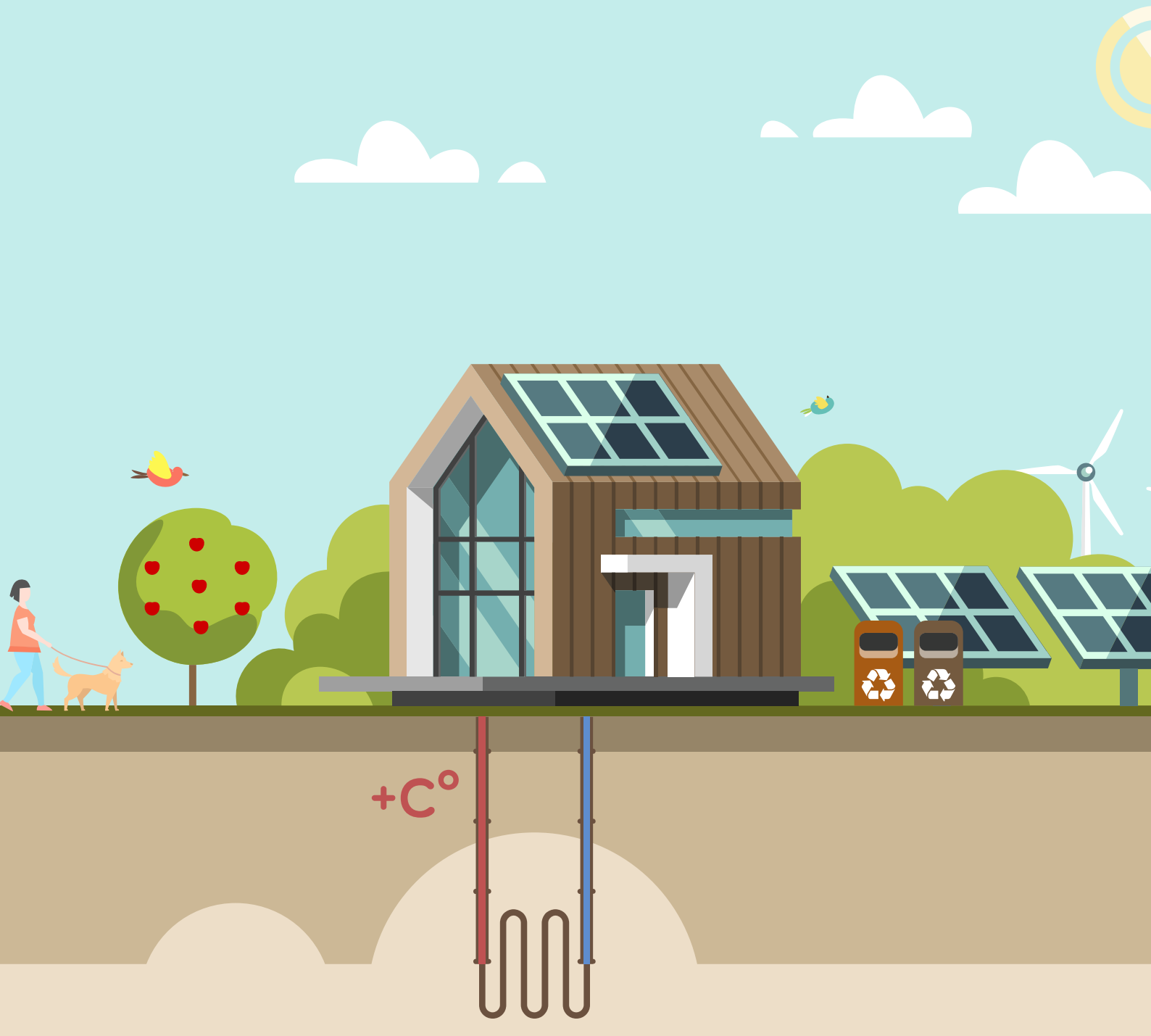
Om invulling te geven aan het thema '*Jaarrond aandacht voor toerisme*' is het wenselijk een visie op verblijfsrecreatie te ontwikkelen. Verblijfsrecreatie groeit en verandert. In de Duin- en Bollenstreek zijn verschillende vormen van verblijfsrecreatie gewenst. Om antwoord te kunnen geven op vraag vanuit de markt is de opstelling van een dergelijke visie noodzakelijk. We zijn voornemens expertise in op het gebied van verblijfsrecreatie in te huren om een beleidsnota verblijfsrecreatie op te stellen die uiteindelijk zal moeten worden ingepast in de omgevingsvisie. Met die visie wordt duidelijkheid gecreëerd voor ondernemers op het gebied van verblijfsrecreatie over wat wel en niet kan/mag. Daarnaast kan het stimulerend werken waardoor er meer verschillende verblijfsopties in de streek komen. Dit draagt bij aan de recreatie en toerisme in de streek.

Verder willen we een investeringsbijdrage verstrekken aan de te realiseren projecten uit het nog op te stellen uitvoeringsprogramma '*Kansen voor Teylingen*'. Er wordt nu al voorzien dat dit budget nodig is voor de uitvoering van projecten ter bevordering van jaarrond recreatie en toerisme in de gemeente. Het uitvoeringsprogramma zal in 2019 worden opgesteld in samenspraak met stakeholders toerisme/recreatie.

De afgelopen vier jaar hebben we geïnvesteerd in de Leidse Ommelanden en het Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek. Vanaf 2020 volgen er zeer waarschijnlijk nieuwe programma's waaraan investeringen gekoppeld zijn. Samen met de provincie geven we daar in 2019 handen en voeten aan. De basis is de visie Rijke Groen-Blauwe Leefomgeving.

Duurzaam denken en doen

4. Duurzaam denken en doen

4.1. Algemeen

Het belangrijkste thema voor 2020 blijft de 'Realisering van het Energieakkoord Holland-Rijnland'. De uitwerking van een Regionale Energie Strategie en van een gemeentelijke warmtevisie (wettelijk verplicht gereed in 2021) zijn de belangrijkste bouwstenen voor die transitie. Ook zullen we met diverse doelgroepen blijven werken aan mogelijkheden om de eigen energiehuishouding duurzamer te maken. Natuurlijk vanwege het duurzame belang, maar zeker ook omdat het een economische bijdrage kan betekenen voor partijen.

Klimaatadaptatie, het anticiperen op alle verwachte effecten van de klimaatverandering, heeft een hoge prioriteit. Naarmate de vooruitzichten voor CO₂-reductie op wereldschaal niet snel genoeg verbeteren, zal klimaatadaptatie als thema snel belangrijker worden voor Teylingen.

We moeten 'zelf het goede voorbeeld' geven voor duurzamer werken, en in ons werk duurzaamheid als leidend thema steeds blijven meenemen en ontwikkelen. Natuurlijk zal de 'duurzaamheids-maatschappij Teylingen', Meermaker Teylingen als aanjager van innovaties en nieuwe ontwikkelingskansen in 2020 daar een grote bijdrage aan leveren.

In 2019 starten we met de ontwikkeling van een 'Duurzaamheidsmeter' die integraal inzetbaar is voor de gemeente. De te ontwikkelen Duurzaamheidsmeter geeft inzicht in waar we staan als gemeente, en waar mogelijk ook op wijkniveau, over alle thema's waar de gemeente een rol bij heeft. We zetten hiermee ook een stap naar het monitoren van ontwikkelingen in onze eigen omgeving, die naar verwachting goed zal aansluiten bij de omgevingsvisie die opgesteld zal gaan worden. Voor deze duurzaamheidsmeter werken we nauw samen met TELOS, maar ook in Duin- en Bollenstreekverband.

De 'zorg voor een schone leefomgeving' plaatst ons in 2020 voor de uitdaging om het in het 2e kwartaal van 2019 vastgestelde beleidsplan "Van afval naar grondstof" te implementeren. Dat betekent dat we in samenspraak met de inwoners van onze gemeente (participatietraject) de gekozen inzamelstructuur gaan inrichten en uitrollen. Voorlichting, bewustwording en communicatie speelt een cruciale rol in het te behalen resultaat en het noodzakelijk te creëren draagvlak.

Als we het vraagstuk van klimaat en duurzaamheid beschouwen, zijn wij van mening dat we pas aan het begin staan van een beweging naar een '*circulaire economie*'. Als gemeente hebben we daarin al een aantal stappen gezet. Als voorbeelden daarvan kunnen worden genoemd het in Holland Rijnland verband afgesloten "Energieakkoord", de oprichting van "Meermaker Teylingen", uitvoering van het duurzaamheidsplan en de op handen zijnde besluitvorming over het "Grondstoffen beleidsplan". Ongetwijfeld zal in de komende jaren klimaat & duurzaamheid in toenemende mate invloed hebben op onze beleidskeuzes. We staan wat dat betreft op een scharnierpunt en zullen in de komende jaren na uitvoering van het bestaande duurzaamheidsplan moeten gaan werken aan nieuwe ambities en nieuwe doelen.

4.2. De financiële consequenties voor het programma

Het programma 'Duurzaam denken en doen' omvat een bedrag van

€ 1.313.000 (saldo 2020). De uitgaven van dit programma zijn 8% van de totale gemeentebegroting.

Bedragen x € 1.000; -/-=nadeel	2020	2021	2022	2023
Stand meerjarenbegroting 2019	1.478	1.374	1.412	1.412
Autonome ontwikkelingen				
a) Effecten jaarrekening 2018 en 1e voortgangsrapportage 2019	-173	-169	-81	-106
b) Huren en pachten	8	8	8	8
c) Kosten voor riolering: planvorming en onderzoek IAWKP 2017-2021 en elektriciteitsinstallaties IAWKP	-103	-138	-81	-76
d) Dekking kosten riolering	103	138	81	76
Sub-totaal (autonoom)	-165	-161	-73	-98
Ambities 'Vitaal Teylingen'				
	0	0	0	0
Sub-totaal (Vitaal Teylingen)	0	0	0	0
Totaal Duurzaam denken en doen	-165	-161	-73	-98
Stand meerjarenbegroting bij kadernota 2020	1.313	1.213	1.339	1.314

Het positieve saldo in dit programma wordt veroorzaakt door inkomsten vanuit afvalstoffen- en rioolheffing.

In de volgende paragrafen wordt bovenstaande tabel van een toelichting voorzien.

4.2.1. Autonome ontwikkelingen

a) Effecten jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019

De financiële effecten vanuit de jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019 zijn verwerkt in het financieel meerjarenperspectief.

b) Huren en pachten

Bij het opstellen van de begroting wordt rekening gehouden met een aantal vaste begrotingsuitgangspunten. Zie bijlage 1 voor de begrotingsuitgangspunten.

c) Kosten voor planvorming en onderzoek IAWKP 2017-2021 en elektriciteitsinstallaties

De uitgaven voor riolering zijn hoger door de kosten voor planvorming en onderzoek en hogere elektriciteitskosten van de rioolinstallaties. De kosten voor planvorming en onderzoek zijn niet opgenomen in het IAWKP (Integraal AfvalWaterKetenPlan).

d) Dekking kosten riolering

De rioolheffing heeft als doel de kosten te financieren voor het in stand houden van het riool. In 2019 zal worden beoordeeld of de kosten voor riolering gedekt kunnen worden door de heffingen voor riolering.

Modern bestuur, invloedrijke inwoners

5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners

5.1. Algemeen

Wij staan voor een daadkrachtig, actief en modern bestuur. Voor een betrokken gemeente die flexibel, deskundig en tijdig inspeelt op vragen van inwoners en ondernemers. Die aansluit bij trends en ontwikkelingen in de maatschappij. Dat willen we zeker ook in onze wijze van communiceren, waarbij we naast persoonlijke contact gebruik willen maken van innovatieve technologische middelen waarbij we de omslag maken naar die digitale overheid.

Dit sluit aan bij drie wetten die in voorbereiding zijn:

1. Op 2 januari 2019 is de Wijzigingswet Wet Open Overheid (Woo) bij de Tweede Kamer ingediend (Zie ook de brief van de VNG dd 13 maart 2019). De Woo beoogt de transparantie en verantwoording van de overheden te bevorderen door overheden te verplichten zoveel als mogelijk informatie in een vroegtijdig stadium actief openbaar te maken en te publiceren.
2. In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Bij de Omgevingswet hoort een goede digitale ondersteuning. Dit is het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Alle digitale informatie is straks op één plek te vinden: het Omgevingsloket.
3. De Wet digitale overheid zal per 1 juli 2019 in werking zal treden. Deze wet heeft als doel het regelen van het veilig en betrouwbaar kunnen inloggen voor Nederlandse burgers en bedrijven bij de (semi-)overheid.

De gemeenteraad heeft eerder aangegeven de ambitie van het college te ondersteunen. Onder meer in verschillende moties (zoals: Omslag naar digitale overheid (8 november 2018), Robomotie (5 juli 2018), Doorontwikkeling monitor sociaal domein (8 november 2018)) en heeft het gedachtengoed van Open Overheid omarmd (Open data, open verantwoording, open contact en open aanpak).

In de werkorganisatie HLTsamen wordt momenteel hard gewerkt aan het uitwerken van de organisatievisie met als motto "Samen werken aan verbinding". Eén van de hoofdthema's is het werken aan een toekomstbestendige digitale infrastructuur. Dit betreft een scala aan lopende acties die grotendeels aansluiten bij eerdergenoemde moties, maar tegelijkertijd meer omvatten.

Lopende acties zijn onder meer:

- Omgevingswet;
- Digitaal Stelsel Omgevingswet:
1 digitaal loket voor fysieke leefomgeving;
- Data Gedreven Werken;
- Verbeterde opzet P&C-cyclus; begroting en kadernota (Teylingen).
- Indeling wijken en buurten realiseren;
- I&A To the Future;
- Stelsel van Basisregistraties;
- Serviceformules;
- Regie op Kanalen;
- PvA regie en communicatie bouwprojecten;
- Burgerpanel;

Het lijkt het college zinvol niet in te gaan op separate moties maar in een themabijeenkomst met de raad visie, wetsontwerpen, ambities en lopende acties in samenhang met de raad te delen.

Tevens stellen wij *een visie op de wijze van communiceren* van informatie in de buitenruimte op. Op basis van deze visie werken wij beleid uit over onder andere reclameborden en evenementaankondigingen.

5.2. De financiële consequenties voor het programma

Het programma 'Modern bestuur, invloedrijke inwoners' omvat een bedrag van -€ 4.086.000 (saldo 2020). De uitgaven van dit programma zijn 7% van de totale gemeentebegroting.

Bedragen x € 1.000; -/-=nadeel	2020	2021	2022	2023
Stand meerjarenbegroting 2019	-3.102	-3.021	-3.011	-3.011
Autonome ontwikkelingen				
a) Effecten jaarrekening 2018 en 1e voortgangsrapportage 2019	150	150	150	150
b) Indexatie gemeenschappelijke regelingen	-884	-881	-878	-884
c) Correctie oude kapitaallasten HLT	-139	-188	-386	-390
d) Rekenkamercommissie € 1,- per inwoner	-37	0	0	0
e) Inflatie personeelslasten Teylingen	-29	-29	-29	-29
Sub-totaal (autonoom)	-939	-948	-1.143	-1.153
Ambities 'Vitaal Teylingen'				
1) Realisering van een duurzaam sluitende begroting				
a. Opstellen meerjarenonderhoudsplan vastgoed	-45	0	0	0
2) Omslag naar een digitale overheid				
b. Data-analyse bij het opstellen en uitvoeren van servicegericht beleid	PM	PM	PM	PM
Sub-totaal (Vitaal Teylingen)	-45	0	0	0
Totaal Modern bestuur, invloedrijke inwoners	-984	-948	-1.143	-1.153
Stand meerjarenbegroting bij kadernota 2020	-4.086	-3.969	-4.154	-4.164

In de volgende paragrafen wordt bovenstaande tabel van een toelichting voorzien.

5.2.1. Autonome ontwikkelingen

a) Effecten jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019

De financiële effecten vanuit de jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019 zijn verwerkt in het financieel meerjarenperspectief.

b) Indexatie gemeenschappelijke regelingen

De indexatie gemeenschappelijke regelingen is gebaseerd op de begroting 2020 van de diverse gemeenschappelijke regelingen.

c) Correctie oude kapitaallasten HLT

In het bedrijfsplan HLT zijn de totale afschrijvingskosten van ICT, tractie en vervoermiddelen ingebracht. Later bij het opstellen van de begroting HLT bleek dat het beter was om de bestaande activa bij de drie

gemeenten achter te laten. Dit had tot gevolg dat een deel van de afschrijvingskosten zijn verminderd bij HLT en terug gegeven zijn aan de drie begrotingen van de gemeenten.

In het meerjarenperspectief vermindert de hoogte van afschrijvingskosten doordat de achter gebleven boekwaarden van de activa afnemen. De correctie in HLTsamen op de afschrijvingskosten dient dus ook af te nemen. Dit is echter niet zo doorgevoerd in de HLTbegroting. In de begroting 2020-2023 van HLTsamen is dit gecorrigeerd en dit heeft geleid tot een hogere bijdrage aan HLTsamen.

d) Rekenkamercommissie € 1,- per inwoner

In het presidium is het besluit genomen om per inwoner € 1,- budget op te nemen in de exploitatiebegroting voor de rekenkamercommissie in 2020.

e) Inflatie personeelslasten Teylingen

Bij het opstellen van de begroting wordt rekening gehouden met een aantal vaste begrotingsuitgangspunten. De inflatie personeelslasten is daarin opgenomen. Zie bijlage 1 voor de begrotingsuitgangspunten.

5.2.2. Ambities

1) Realisering van duurzaam sluitende begroting

In het kader van de 'Realisering van een duurzaam sluitende begroting' wordt gewerkt aan een adequaat 'vastgoed beheer' op basis van meerjaren onderhoudsplannen. Medio 2020 worden de MOP's geactualiseerd en op basis hiervan de onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Tevens zal worden beoordeeld of de huidige storting in de voorziening groot onderhoud gebouwen toereikend is om deze werkzaamheden de komende jaren te kunnen uitvoeren. Voor de actualiseringsslag wordt budget gevraagd.

2) Omslag naar een digitale overheid

Om uitvoering te geven aan onze lopende acties en eerdergenoemde moties moeten wij zorgen voor een toekomstbestendige digitale infrastructuur (zie algemeen 5.1). Afhankelijk van het te bepalen ambitieniveau door college en raad zullen hier financiële consequenties aan zijn verbonden. Doordat deze nu nog niet te bepalen zijn is een PM post opgenomen.

6. Algemene dekkingsmiddelen

6.1. Algemeen

Teylingen heeft een *hybride lening* uitstaan bij de BNG van € 25 mln. Jaarlijks wordt hier ruim € 900.000 rente over ontvangen. In 2021 is een eerste ijk-moment voor het terug ontvangen van de lening. De verwachting is dat de BNG de hybride lening niet meer (in deze constructie) verlengt. Mede ook omdat het Rijk de fiscale aftrekbaarheid van de (rente)vergoeding met ingang van 2019 wil beëindigen. Wij zijn voornemens om voor de daardoor vrijvallende middelen een externe deskundige in te huren die ons kan adviseren over de wijze waarop en de partij(en) waarbij deze middelen opnieuw kunnen worden uitgezet. Belangrijke richtlijnen waarbij rekening moet worden gehouden bij het herbeleggen van gelden is het vastgestelde beleid in ons eigen Treasury-statuuut. In samenspraak met de leden van de commissie DEB zal dit verder worden opgepakt.

Ingaande het jaar 2019 is de uitbetaling van de ruimte onder het landelijke *BCF¹-plafond* (€ 500 miljoen) voor 100% als structurele inkomsten opgenomen in onze Programmabegroting 2019. Begin mei 2019 zijn wij er door onze toezichthouder op gewezen dat zowel gemeenten als provincies na beëindiging van de economische crisis steeds meer zijn gaan declareren bij het landelijke BCF. Het Ministerie van Financiën heeft het maximum plafond van het BCF vastgesteld op € 3,2 miljard. In de praktijk heeft dit tot gevolg dat de ruimte onder het landelijke BCF-plafond voor het jaar 2019 naar verwachting geen € 500 miljoen is maar circa € 100 miljoen en dat er wellicht de jaren daarna helemaal geen ruimte meer is onder het landelijke BCF. Voor Teylingen zou dit betekenen dat er dan een structurele inkomstenpost van € 805.000 komt te vervallen. Over dit onderwerp vindt binnenkort verder overleg plaats tussen de VNG en het Rijk. In deze Kadernota is met deze onzekerheid geen rekening gehouden.

Met ingang van 2019 wordt de btw-sportvrijstelling verruimd. Dit naar aanleiding van Europese jurisprudentie. De verruiming van *de btw-sportvrijstelling* kan nadelig uitpakken voor gemeenten, vooral omdat de btw op de exploitatiekosten niet langer aftrekbaar is. De opbrengst van het Rijk, die het gevolg is van het financiële nadeel voor gemeenten en (sport)stichtingen, sluist het kabinet terug naar de sport via een specifieke uitkering (SPUK) en een subsidie voor sportverenigingen en sportstichtingen. Of de compensatie voor individuele gemeenten toereikend is, is op dit moment nog onduidelijk. Daarnaast wordt er bekeken welke gevolgen de verruiming van het sportbesluit heeft op de overeenkomsten met de exploitanten en stichtingen van sportaccommodaties. Vooralsnog gaan wij op dit punt uit van budgetneutraliteit (daar waar vermindering van gemeente inkomsten door het rijk worden doorgesluisd naar de sector sport, zullen wij onze bijdrage aan de sportsector evenredig verlagen).

Door een aangenomen *amendement Omtzigt (OZB)* op het Belastingplan 2019 krijgen gemeenten de vrijheid om voor sportaccommodaties, dorpshuizen en andere 'instellingen van sociaal belang' het woningtarief voor de OZB te rekenen in plaats van het vaak hogere tarief voor niet-woningen (artikel 22f Gemeentewet). De voorgestelde wetswijziging roept veel vragen op die niet eenvoudig te beantwoorden zijn.

Bij het toepassen van het amendement Omtzigt is een voorlopige berekening voor onze gemeente gemaakt, ondanks de onduidelijkheid van de reikwijdte van het amendement. Een eerste inschatting leidt

¹ BTW compensatiefonds

tot lagere OZB-inkomsten van € 93.000 die doorwerkt naar een korting op de algemene uitkering van € 100.000. Per saldo leidt het doorvoeren van een dergelijke maatregel tot een negatief effect van € 193.000.

De “kan”-bepaling in dit amendement leidt tot keuzevrijheid voor de gemeente dit al dan niet door te voeren. Gelet op de financiële consequenties zien wij vooralsnog geen ruimte om een dergelijke maatregel te nemen. Als er vanuit uw raad behoefte bestaat verenigingen meer te ondersteunen zien wij meer in maatwerk in investeringen en tegemoetkomingen dan een algemene maatregel die ten goede komt aan de verenigingen die onroerend goed in eigendom hebben.

Naast het meerjarig sluitend maken van de exploitatiebegroting staan wij ook voor de uitdaging te kijken naar de ontwikkelingen op het gebied van het *lastenniveau voor onze inwoners en de bedrijven*. Het zal een uitdaging zijn om het uitgangspunt van een woonlastenstijging met maximaal de inflatiecorrectie te verbinden met het uitgangspunt van een 100% kostendekkendheid van heffingen, leges en tarieven. Op dit moment valt nog niet exact aan te geven welke tariefconsequenties verbonden zijn aan het nieuwe afvalinzamelbeleid (afvalstoffenheffing) en bestaat de noodzaak tot herijking van het tarief op de rioollasten.

6.2. De financiële consequenties voor het programma

De algemene dekkingsmiddelen omvat een bedrag € 46.693.000 (saldo 2020). De uitgaven van dit programma zijn 7% van de totale gemeentebegroting (onder de algemene dekkingsmiddelen vallen ook de uitgaven voor treasury en overhead).

Bedragen x € 1.000; -/-=nadeel	2020	2021	2022	2023
Stand meerjarenbegroting 2019	44.532	45.221	45.011	45.011
Autonome ontwikkelingen				
a) Effecten jaarrekening 2018 en 1e voortgangsrapportage 2019	486	486	166	166
b) Algemene uitkering	1.587	1.184	1.017	1.366
c) Ontwikkeling woonvolume op OZB	15	32	93	113
d) Prijsstijgingen inkopen, inhuur en leveranties	-50	-50	-50	-50
e) Belastingen en rechten	123	123	123	123
Sub-totaal (autonoom)	2.161	1.775	1.349	1.718
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	2.161	1.775	1.349	1.718
Stand meerjarenbegroting bij kadernota 2020	46.693	46.996	46.360	46.729

In de volgende paragraaf wordt bovenstaande tabel van een toelichting voorzien.

6.2.1. Autonome ontwikkelingen

a) Effecten jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019

De financiële effecten vanuit de jaarrekening 2018 en 1^e voortgangsrapportage 2019 zijn verwerkt in het financieel meerjarenperspectief.

b) Algemene uitkering

De berekening van de algemene uitkering is in deze kadernota gebaseerd op de decembercirculaire 2018. Ten tijde van het opstellen van de kadernota is de meicirculaire nog niet bekend en daarom niet meegenomen in het financiële meerjarenperspectief. Voor het opstellen van de begroting zal de meicirculaire worden meegenomen.

c) tot en met e)

Bij het opstellen van de begroting wordt rekening gehouden met een aantal vaste begrotingsuitgangspunten. Zie bijlage 1 voor de begrotingsuitgangspunten.

7. Financieel overzicht en oplossingsmogelijkheden richting sluitend meerjarenperspectief

7.1. Financieel beeld

	2020	2021	2022	2023	Inves- tering	Afschrijv- ings- termijn
(Bedragen x € 1.000 ; - = nadeel)						
Prettig wonen voor iedereen						
Autonome ontwikkelingen						
Totaal autonome ontwikkelingen	1	-65	-65	-65		
Ambities						
Voldoende recreatieve voorzieningen en groen dicht bij huis						
- Onderhoud buurtpark Molentocht	-90	-90	-90	-90		
- Repareren en onderhouden fontein Koningspark Sassenheim	-	-4	-4	-4	45.000	15 jaar
-90	-94	-94	-94			
Vergroting van de leefbaarheid en sociale cohesie						
- Voldoende maatschappelijke voorzieningen (Makel)	-20	-20	-20	-20		
-20	-20	-20	-20			
Veilig Teylingen						
- Handhaving en BOA capaciteit o.b.v. nieuw VTH- beleid	-186	-186	-186	-186		
- 0,2 FTE BOA voor het uitstallingsbeleid	-11	-11	-11	-11		
-197	-197	-197	-197			
Goed bereikbaar Teylingen						
- Vernieuwen rijbaan Dorpstraat Warmond	-	-9	-9	-9	180.000	20 jaar
- Vervangen fietspaden easypath Oosthoutlaan	-	-18	-18	-18	360.000	20 jaar
- Herinrichting Boekhorstlaan	-	-13	-13	-13	255.000	20 jaar
- Extra capaciteit voor advisering van mobiliteit	-25	-	-	-		
- Actieplan fiets	-100	-100	-100	-100	2.000.000	20 jaar
- Aanleg nieuwe fiets-/wandelroute NS-Station Sassenheim (taludtrappen viaduct Oosteinde) (2019)	-2	-2	-2	-2	30.000	20 jaar
- Vervangen gemeentesloep (2020)	-	-	-2	-2	30.000	20 jaar
- Diverse wijzigingen in investeringen civiele kunstwerken	5	8	4	1		
-122	-133	-139	-142			
Totaal ambities 'Prettig wonen voor iedereen'	-429	-445	-450	-453		
Totaal 'Prettig wonen voor iedereen'	-428	-510	-515	-518		
Energiek en sociaal teylingen						
Autonome ontwikkelingen						
Totaal autonome ontwikkelingen	-467	-172	-429	-429		
Ambities						
Passende hulp en zorg voor wie dat nodig heeft						
- Maatschappelijke opvang en beschermd wonen	PM	PM	PM	PM		
- Uitvoeren nieuwe Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz)	PM	PM	PM	PM		
- Traject inkoop jeugd	PM					
- Budgettaire ontwikkelingen in de Wmo en Participatiewet	PM	PM	PM	PM		
- Voorkomen dakloosheid bij jongeren, ervaringsdeskundige GGZ	-20	-10	-10	-10		
-20	-10	-10	-10			
Preventie & Vroegsignalering						
- Pilots preventie & vroeg signalering	-25	PM	PM	PM		
- Borgen project 18+ / 18-	-20	-20	-20	-20		
- Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling	-15	-15	-15	-15		
-60	-35	-35	-35			
Waarden inwoners die anderen ondersteunen						
- Investeren in mantel- & respijtzorg	-30	-30	-30	-30		
-30	-30	-30	-30			
Onderwijs als investering in succes en persoonlijke groei						
- Borgen muziekonderwijs op basisscholen	-70	-70	-70	-70		
- Reserveren voor onderwijshuisvesting				-135		
- Hogere lasten leerlingenvervoer	-35	-35	-35	-35		
-105	-105	-105	-240			
Werk (ervarings-)plaatsen voor mensen met een aftand tot de arbeidsmarkt						
- Duurzame banen voor mensen met een arbeidsbeperking	PM	PM	PM	PM		
Initiatieven op het gebied van kunst en cultuur						
- Opstellen cultuur historische waardenkaart	-40					
- Onderzoek en advieskosten erfgoed	-20	-20	-20	-20		
- Upgrade bibliotheek Sassenheim	PM	PM	PM	PM		
- Opstellen en uitvoeren Kunst en Cultuurnota	-40	-40	-40	-40		
-100	-60	-60	-60			
Totaal ambities 'Energiek en sociaal Teylingen'	-315	-240	-240	-375		
Totaal 'Energiek en sociaal Teylingen'	-782	-412	-669	-804		

(Bedragen x € 1.000 ; - = nadeel	2020	2021	2022	2023	Inves- tering	Afschrijv- ings- termijn
Ondernemend en bruisend Teylingen						
Autonome ontwikkelingen						
Totaal autonome ontwikkelingen	-111	-111	-111	-111		
Ambities						
Jaarrond aandacht voor toerisme						
- Uitvoeringsprogramma Centrumvisie	PM	PM	PM	PM		
- Visie/beleid verblijfsrecreatie (in HLTverband)	-20	-	-	-		
- Projecten recreatie en toerisme Kansen voor Teylingen	-40	-40	-40	-40		
- Investerings Leidse Ommelanden en B(l)oeiende bollenstreek 2020		-20	-20	-20	200.000	10 jaar
- Investerings Leidse Ommelanden en B(l)oeiende bollenstreek 2021			-10	-10	100.000	10 jaar
- Investerings Leidse Ommelanden en B(l)oeiende bollenstreek 2022				-3	50.000	10 jaar
- Investerings Leidse Ommelanden en B(l)oeiende bollenstreek 2023	-			-	50.000	10 jaar
Totaal ambities 'Ondernemend en bruisend Teylingen'	-60	-60	-70	-73		
Totaal Ondernemend en bruisend Teylingen	-171	-171	-181	-184		
Duurzaam denken en doen						
Autonome ontwikkelingen						
Totaal autonome ontwikkelingen	-165	-161	-73	-98		
Ambities						
Totaal ambities 'Ondernemend en bruisend Teylingen'	0	0	0	0		
Totaal Duurzaam denken en doen	-165	-161	-73	-98		
Modern bestuur, invloedrijke inwoners						
Autonome ontwikkelingen						
Totaal autonome ontwikkelingen	-939	-948	-1.143	-1.153		
Ambities						
- Actualiseren meerjarenonderhoudsplanning vastgoed gemeente Teylingen	-45	-	-	-		
- Data-analyse bij het opstellen en uitvoeren van servicegericht werken (M26)	PM	PM	PM	PM		
Modern bestuur, invloedrijke inwoners	-984	-948	-1.143	-1.153		
Algemene dekkingsmiddelen						
Autonome ontwikkelingen						
Totaal autonome ontwikkelingen	2.161	1.775	1.349	1.718		
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	2.161	1.775	1.349	1.718		
Saldo meerjarenbegroting kadernota 2020	-143	-344	-1.124	-931		

7.2. Oplossingsmogelijkheden richting sluitend meerjarenperspectief

Zoals blijkt uit het meerjarenperspectief is er sprake van een structureel tekort. Voor het komende begrotingsjaar 2020 is er vanuit het huidige beeld sprake van een beperkt tekort dat naar verwachting op eenvoudige wijze kan worden opgelost.

Op de langere termijn is het beeld niet helder. De kans is reëel dat er op termijn substantieel meer geld beschikbaar komt voor jeugdhulp. Dat heeft onmiddellijk een aanzienlijk positief gevolg voor de gemeentefinanciën. Verder is het mogelijk dat de algemene uitkering de komende jaren leidt tot extra inkomsten. Het is overigens niet de verwachting dat daarmee structureel evenwicht in de begroting kan worden bereikt. In het raadsprogramma 'Vitaal Teylingen' zijn de uitgangspunten geformuleerd langs welke lijnen en in welke volgorde gezocht wordt naar oplossingen om een structureel sluitende begroting te krijgen.

Wij zijn benieuwd naar de richting en de kaders die uw raad aan ons college wenst mee te geven en misschien wilt u ons ook meegeven welke onderwerpen of thema's waarop u niet bereid bent om buigingen door te voeren bij de opstelling van de gemeentebegroting. Hiernaast wil het college ook graag de inwoners en ondernemers uitdagen om met voorstellen en suggesties te komen.

1. Verwerven extra inkomsten.

Bij dit thema denken wij aan zaken als investering in capaciteit om meer subsidie te verkrijgen (daarbij moet worden bedacht dat de kosten voor de baat uitgaan, waarbij het per saldo natuurlijk meer moet opbrengen dan het kost). Een dergelijke inzet zal naar verwachting overigens pas op de middellange termijn renderen. Een ander mogelijkheid is dat we in de gemeente (meer) ruimte bieden om via (digitale) reclameborden op gemeentegrond te adverteren. Daarnaast kunnen wij door de verkoop van ons vastgoed inkomsten genereren die geïnvesteerd kunnen worden in investeringen met een maatschappelijk rendement. Wij denken daarbij ook aan investeringen bij het exploiteren van zonneweiden en andere duurzame alternatieven.

2. Inruilen van oud voor nieuw

We hebben de neiging – om goede redenen - voortdurend op verschillende beleidsterreinen waarop wij ons als gemeentelijke overheid bewegen nieuw beleid of nieuwe interventies in te zetten. Dat kost uiteraard geld (in menskracht of in investeringen in de samenleving). Het is lastiger weer afscheid te nemen van eerder ingezet beleid. Een voorbeeld hiervan zou kunnen zijn om de bedrijventerreinenvisie te laten vervallen (D15b) ten behoeve van Economische agenda Duin- en Bollenstreek, bijdrage Greenport omlaag ten behoeve van Economische agenda Duin- en Bollenstreek.

Ten aanzien van welke zaken zijn wij bereid afscheid te nemen van 'oud' (bestaand) beleid om nieuw beleid te kunnen ontwikkelen? Wij zijn benieuwd naar de beelden die er bij uw raad op dit gebied leven? Kunt u ons hierin richting meegeven?

3. Vermindering van kosten

Voor het verminderen van kosten kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het uitstellen van de handhaving van buitengebieden, temporiseren van investeringen en onze ambities van het raads- en collegewerkprogramma 'Vitaal Teylingen' naar beneden bij te stellen. Kan dat voor uw raad een afweging zijn en zo ja op welke thema's dan? Verder kan worden gedacht aan het toepassen van de kaasschaafmethode op onze budgetten, het groenbeheer daar waar mogelijk laten uitvoeren door onze

inwoners en een verlaging van het kwaliteitsniveau van de buitenruimte. Ziet uw raad een dergelijke beweging als optie?

4. In onvoorziene en incidentele gevallen inzetten van een deel van de algemene reserve

In de gevallen dat de punten 1 tot en met 3 geen soelaas bieden, kan een deel van de algemene reserve ingezet worden.

Deel II: Stand van zaken collegewerkprogramma 'Vitaal Teylingen'

Met de hiernaast afgebeelde legenda in de hand, ziet u in de pagina's hierna in één oogopslag de status van de vijf thema's uit het raads- en collegewerkprogramma 'Vitaal Teylingen'.

In dit deel vindt u op hoofdlijnen de resultaten van de activiteiten uit het collegewerkprogramma 'Vitaal Teylingen'. Het gaat dan om het behaalde resultaat tot eind eerste kwartaal 2019. We doen dat in de vorm van een 'stoplicht rapportage'. Een verdere detaillering daarvan vindt u terug in de jaarrekening 2018 en de 1^e voortgangsrapportage 2019. Deze P&C-documenten liggen aan de stoplichtrapportage ten grondslag.

Wij hebben het voornemen om bij elk document in de P&C-cyclus deze 'stoplichtrapportage' als bijlage toe te voegen. Zo is voor uw raad de voortgang in de uitvoering van het collegewerkprogramma steeds op vergelijkbare en transparante wijze inzichtelijk.

LEGENDA STOPLICHTRAPPORTAGE

- Volgens planning nog niet gestart
- Vertraging met (financiële) consequenties of kan niet worden uitgevoerd.
- Vertraging zonder (financiële) consequenties
- In uitvoering / loopt volgens planning
- Afgerond / bestaand beleid wordt gecontinueerd.

1. Prettig wonen voor iedereen

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
Prettig wonen voor iedereen/ herijking huisvesting en parkeerbeleid					
P1	In het kader van de omgevingsvisie vraagstukken en opgaven op geïntegreerde wijze vastleggen.	Opstellen van een Omgevingsvisie in lijn met de regionale agenda Hart van Holland met een digitale visiekaart, (MER) en monitoringsysteem In de begroting 2019 is het volgende opgenomen: 2019: € 40.000,-, 2020: € 55.000,- 2021: € 40.000,-	2020		RO
P2	Monitoring en bijsturen woningbouwprogramma	De nieuwe woningbehoefteraming (WBR2019) is recent beschikbaar gesteld; de gewenste toename van de woningvoorraad tot 2035 in Teylingen is 1.510 woningen waarna de woningbehoefte naar verwachting stabiliseert. Voor het ontwikkelen van de monitor woningbouwprogramma is in de begroting 2019 € 10.000,- beschikbaar.	2019		RO
P3	Actualisering woonvisie	De huidige woonvisie loopt eind 2019 af. Begin 2019 starten we met het opstellen van een nieuwe woonvisie gebaseerd op de uitkomsten van het woonbehoefteonderzoek WoON2018 waarvan de resultaten in april 2019 beschikbaar zijn.	2018		RO
P4	Lokaal maatwerk en onderzoek naar wenselijkheid doelgroepen verordening woningtoewijzing aan Teylingers	Onderzoeken mogelijkheden doelgroepenverordening € 10.000,- (2019)	2018/2019		RO
P5	Huisvesting bijzondere doelgroepen beleidskader Maatschappelijke Zorg	Uitvoeren van quick scan naar mogelijke andere locaties € 15.000,- incidenteel (2019) Realiseren van huisvesting voor bijzondere doelgroepen: € 70.000,- van 2019 t/m 2021	2018		RO
P6	Sturing aan de woonopgave transitie en transformatie maatschappelijke zorg	Met de corporaties hebben wij hierover afspraken gemaakt. Stek is in gesprek met Philadelphia om een woonvoorziening te realiseren voor haar cliënten (24 woningen met gemeenschappelijke ruimten) in het project Hooghkamer fase III in Voorhout. Woonstichting Vooruitgang is in gesprek met GGZ Rivierduinen om 14 appartementen te realiseren voor haar cliënten op de locatie Vredesteyn in Sassenheim.	2018		RO
P7	Woonagenda en woningbehoefteonderzoek	Eén van de bouwstenen voor de nieuwe Woonvisie is een woningmarktonderzoek, gebaseerd op o.a. de resultaten van woON2018. De resultaten zijn eind juni beschikbaar. In de begroting is van 2019 t/m 2021 : € 7.000,- opgenomen voor deze activiteit.	2019		RO
P8	Stimuleren en faciliteren plannen die positief bijdragen aan de doelen op het gebied van wonen, economie, mobiliteit en duurzaamheid.	Dit heeft onze continue aandacht.	2018/2022		RO
P9	Op interactieve wijze gebiedspaspoort en Plan van Aanpak opstellen voor de ontwikkeling van woningbouw op de locatie Nieuw-Boekhorst in Voorhout.	Het project is gestart. Ontwikkeling Nieuw Boekhorst € 50.000 in 2019 incidenteel	2019		RO
P10	Verstrekken startersleningen	Het fonds voor startersleningen wordt gecontinueerd.	2018/2022		RO
P11	Onderzoeken parkeerbehoefte en parkeernormen in relatie tot nieuwe woonvormen en planontwikkelingen.	Onderzoek parkeerbehoefte en parkeernormen € 20.000,- incidenteel in 2019. De parkeerbehoefte en normen worden onderzocht voor de centrumgebieden. De verdere gebieden nog niet.	2019		RO
P12	Richtlijn duurzame ontwikkeling gebouwde omgeving.	Richtlijnen worden ontwikkeld.	2019		RO
P13	Volgend op het motie programma duurzaamheid zullen wij inzetten op het zo snel mogelijk energieneutraal en gasloos maken van de bestaande Teylingse sociale woningvoorraad, dit als onderdeel van prestatieafspraken die we met de corporaties gaan maken. We zorgen ervoor de overige volkshuisvestelijke doelen niet uit het oog te verliezen. Ten aanzien van de nieuwbouw in de sociale woningvoorraad zetten wij er bij het maken van prestatieafspraken op in om alle nieuwe plannen minimaal energieneutraal te realiseren en waar mogelijk te kijken of bestaande plannen nog aangepast kunnen worden naar deze ambitie.	Afspraken over energetische maatregelen zijn gemaakt met Stek en de Vooruitgang.	2018		RO

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
P14	Bij de (her)inrichting van straten en wijken realiseren we waar mogelijk wensen van gebruikers, dit is een onderdeel van participatie.	In het werkproces is opgenomen dat in de opdrachtschrijving bij projecten het niveau van participatie is omschreven.	2018/2022	●	BUITEN RUIMTE
P15	In samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) eventuele knelpunten met betrekking tot het gescheiden afvoeren van bouwafval door aannemingsbedrijven inventariseren	Dit wordt meegenomen in het afvalbeleidsplan.	2019	●	BUITEN RUIMTE
P16	Voorbereiding voorbeeldproject voor duurzame woningbouw, gericht op diverse doelgroepen op locatie Langeveld.	In 2018 is gestart met een verkenning naar bouw en ontwikkelmogelijkheden voor Langeveld. Het projectplan wordt voorbereid.	2018	●	RO
Voldoende recreatieve voorzieningen en groen dicht bij huis met een open landschap					
P17	We geven onverminderd uitvoering aan het gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek en regionale samenwerking in het kader van Leidse Ommelanden en het Hollands-Utrechts plasseengebied.	Dat doen we door als gemeente vertegenwoordigd te zijn in de ambtelijke en bestuurlijke overleggen. Daarnaast zijn er projecten ingediend bij de regionale samenwerking Leidse Ommelanden en Duin- en Bollenstreek. Deze projecten worden uitgevoerd. Voor de nieuwe programma's wordt in deze kadernota 2020 geld gevraagd.	2018/2022	●	RO
P18	Bij de ontwikkeling van een woningbouwlocatie is er aandacht voor een goede kwaliteit van groen- en recreatieve voorzieningen in de wijk.	Dit heeft onze aandacht.	2018/2022	●	RO
P19	Om blijvend de beschikking te hebben over recreatieve voorzieningen zetten we stevig in op handhaving van nieuwe bestemmingsplannen recreatie- en campingterreinen.	Start van de activiteit voorzien in 2020.	2020/2022	○	BUITEN RUIMTE
P20	Ter voorkoming van verdringing van de agrarische- en recreatieve bedrijvigheid in het buitengebied starten we met een project Handhaving Buitengebied.	Project handhaving buitengebied 2019-2022 Is opgestart (jaarlijks € 92.000)	2019/2022	●	BUITEN RUIMTE
Versterking biodiversiteit					
P21	Op basis van een in 2018 vastgestelde kansenkaart wordt een Uitvoeringsprogramma biodiversiteit opgesteld.	Biodiversiteit wordt meegenomen in de planmatig groot onderhoud aan de groenvoorzieningen.	2019	●	BUITEN RUIMTE
P22	Bij de (her)inrichting en het beheer van woonwijken zullen groen, natuurvriendelijke oevers en het maaien anders worden uitgevoerd.	Herinrichting en gewijzigd groenbeheer € 100.000,- (structureel vanaf 2019), beheerplan natuurvriendelijke oevers € 5.000,- (2019), essentaksterfte € 60.000,- (structureel vanaf 2019)	2018/2022	●	BUITEN RUIMTE
P23	We richten onze leefomgeving in met duurzaam groen, in participatie met de bewoners	Opstellen en bijhouden handboek (her)inrichting openbare ruimte 2019: € 50.000,- ,vanaf 2020: € 5.000,- (structureel)	2019	●	BUITEN RUIMTE
P24	Naast voorlichting aan bewoners geven we zelf het voorbeeld door daar waar mogelijk het aantal vierkante meters verharding in de openbare ruimte te verkleinen	Als projecten zich hiervoor lenen wordt hiervan gebruik gemaakt.	2018/2022	●	BUITEN RUIMTE
Beperking van overlast					
P25	Op hoofdlijnen continueren we onze inzet op de aanpak van hinder en overlast.	Bijdrage aan regionaal verkeers- en milieumodel (geeft inzicht in geluidsbelasting wegverkeerslawaa) vanaf 2019 : € 12.000,- structureel.	2018/2022	●	RO
P26	Op basis van metingen van de luchtkwaliteit bekijken we of we maatregelen kunnen nemen om de luchtkwaliteit te verbeteren en zo ja: welke	Op basis van de landelijk metingen blijkt dat er op dit moment geen knelpunten zijn in Teylingen.	2019/2022	●	RO
Versterking van de leefbaarheid en sociale cohesie					
P27	De aanwezigheid van (fysieke) voorzieningen in buurten en aandacht voor sociale duurzaamheid zal worden opgenomen in de Omgevingsvisie.	Dit willen wij verder vormgeven in de webfaciliteit Makelpunt.	2019	●	MO
P28	Waar mogelijk realiseren we wensen van inwoners/gebruikers bij de (her)inrichting van straten en wijken.	In het kader van participatie wordt er rekening gehouden met de wensen van de inwoners/gebruikers.	2018/2022	●	BUITEN RUIMTE
Schone leefomgeving					
P29	We gaan onderzoeken welke gerecyclede producten we kunnen toepassen in de buitenruimte.	Wij houden bij diverse projecten rekening met een duurzaam gebruik van gerecyclede producten.	2019	●	BUITEN RUIMTE
P30	Op basis van participatief afvalbeleid richten we de manier van afvalinzameling in om te komen tot minimaal 75% afvalscheiding in 2020 en maximaal 100 kilo restafval per inwoner per jaar	In 2019 is voorzien in de vaststelling van nieuw beleid. Uitvoering van de maatregelen is voorzien in 2020	2019/2022	●	BUITEN RUIMTE
P31	Bij het plaatsen van afvalbakken in recreatiegebieden onderzoeken we de mogelijkheid om bij de bron te scheiden. We voeren, in samenwerking met scholen en de wijkregisseurs, zwerfafvalacties uit.	Educatieprojecten en voorlichting, vanaf 2019 € 10.000,- structureel	2019/2022	●	BUITEN RUIMTE

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
P32	We ondersteunen educatieprojecten en initiëren voorlichtingscampagnes op het gebied van (zwerf)afval en hondenpoep.	Jaarlijkse acties worden ondersteund.	2019/2022		BUITEN RUIMTE
P33	We houden toezicht op de uitvoering van het hondenbeleid.	Reguliere taken van de BOA's.	2019/2022		BUITEN RUIMTE
Waarde erfgoed					
P34	Voor het behoud van onze monumenten maken we een keer per twee jaar een volledige ronde langs alle monumenten. Onderzocht wordt dan of maatregelen nodig zijn voor behoud van het monument en ter voorkoming van verval.	Behoud en bescherming van cultuurhistorische waarden staat voorop. Binnen deze uitgangspunten zijn vaak voldoende mogelijkheden om erfgoed in overleg met de initiatiefnemer en/of eigenaar te ontwikkelen en/of te beleven. De ronde langs de monumenten zal in 2020 plaats vinden. Vanaf 2019 € 30.000,- structureel	2018/2022		RO
Veilig Teylingen					
P35	In participatie met inwoners en gebaseerd op de strategische verkenning stellen wij het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 op	Pilot ondermijningstafel , 2019: € 94.000,- 2020: € 94.000,- 2021:€ 94.000+ € 48.000,-	2019		BUITEN RUIMTE
P36	Het uitvoeren van de KVO's voor de drie kernen	In uitvoering. Verkeersaanpassingen en laad- en lossen worden meegenomen in de Centrumvisie	2019		BUITEN RUIMTE
P37	Het vaststellen van vuurwerkvrije zones (op aanvraag van en in overleg met de omgeving)	Op aanvraag van en in overleg met de omgeving zijn er 11 vuurwerkvrije zones aangewezen	2018/2022		BUITEN RUIMTE
P38	Toepassen van BIBOB beleid en sluitingsbeleid drugs	Dit beleid wordt gecontinueerd.	2018/2022		BUITEN RUIMTE
P39	Actualiseren APV	Jaarlijks terugkerende activiteit	2019		BUITEN RUIMTE
P40	Evalueren en nadere keuzes met betrekking tot toezicht en handhaving Koudenhorn	Er is in 2018 een vaste overlegstructuur met de gebruikers van Koudenhorn ingevoerd. Met de gebruikers is in oktober het seizoen geëvalueerd. In 2019 zijn er presentaties geweest van diverse betrokken partijen in Warmond waarin ook de wens geuit is voor een stevige havenmeester. Dit wordt meegenomen in het VTH beleidsplan. Daarnaast is in 2018 de Apv aangepast met een ankerverbod. In 2019 worden hiervoor de beleidsregels geschreven als ook regels voor het aanmeren bij passantenplaatsen. Deze beleidsregels worden samen met belanghebbenden opgesteld.	2018		BUITEN RUIMTE
P41	We zetten in op vorming van een robuust politieteam voor HLT. Verder houden we in Teylingen blijvend vast aan twee opkomstlocaties: Voorhout en Sassenheim	Er is ingezet op een robuust politieteam in overleg met burgermeesters in de Duin en Bollenstreek, teamchefs en districtsleiding politie. De opkomstlocaties worden mogelijk heringedeeld in de regio.	2018		BUITEN RUIMTE
P42	We dragen bij aan c.q. ondersteunen de werving van vrijwilligers bij o.a. politie en (jeugd)brandweer		2018/2022		BUITEN RUIMTE
P43	We starten een pilot Zorg en veiligheid jeugd vanuit de lokale zorg- en veiligheidstafel voor een periode van 2 jaar.	Pilot € 59.000,- in 2019 en 2020 incidenteel	2019/2020		BUITEN RUIMTE
P44	In samenwerking met ketenpartners (o.a. brandweer, politie en hoogheemraadschap) wordt een Integraal Handhavingsbeleid 2019-2022 opgesteld.	In voorbereiding.	2019		BUITEN RUIMTE
P45	We stellen jaarlijkse handhavingsuitvoeringsprogramma's op.	In voorbereiding.	2019/2022		BUITEN RUIMTE
Bereikbaarheid					
P46	Er vindt in 2019 een eerste verkenning plaats naar de mogelijkheden van een zuidelijke randweg Voorhout.	De planning van de verkenning van de zuidelijke randweg is gepland voor de 2 ^e helft van 2019. De resultaten van dit onderzoek zullen eind 2019/begin 2020 aan de raad worden gepresenteerd. In 2019 is in de meerjarenbegroting hiervoor € 20.000,- incidenteel geraamd.	2019		RO
P47	We brengen onze wensen ten aanzien van het huidige bereikbaarheidsniveau van het openbaar vervoer (bus) in beeld (referentie bepaling OV-bereikbaarheid).	In 2018 is onder leiding van Holland Rijnland voor zowel de OV-visie als voor de aanbesteding van de OV-concessie gestart met het verzamelen van wensen en aandachtspunten. Ambtelijk is hiervoor het nodige inhoudelijke voorwerk gedaan. In 2019 zal de raad en het college de gelegenheid hebben om ook hun wensen kenbaar te maken in dit proces. Aan het eind van 2019 is dan in ieder geval een concept Programma van Eisen gereed waarmee de	2018		RO

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
		provincie het traject in kan om daadwerkelijk een nieuwe concessie te gaan gunnen.			
P48	Werken aan POG (Duinpolderweg, noordelijke verbinding Rijnsburg; knooppunt N443, Piet Gijzenbrug)	Samen met de regiopartners werken we aan de uitvoering van het POG. Een gedeelte van de maatregelen is reeds gerealiseerd, en ander gedeelte in voorbereiding of onderzoek.	2019		RO
P49	Opstellen en uitvoeren Actieplan Fiets	Opstellen actieplan € 35.000,- 2019 incidenteel. Om uitwerking te kunnen geven aan het Actieplan Fiets zullen structureel middelen beschikbaar moeten worden gesteld.	2019/2022		RO
P50	Uitvoeren parkeeronderzoek	Middelen zijn beschikbaar. Parkeeronderzoek wordt mei 2019 gestart en levert ook input aan omgevingsvisie.	2019		RO
Veilige wegen					
P51	Vanuit het perspectief van datagedreven werken informatie verzamelen tav de verkeersinfrastructuur	1.Vergroten inzicht gebruik infrastructuur, mede in relatie tot de verkeersveiligheid. Om vragen en aandachtspunten ten aanzien van de infrastructuur te kunnen beantwoorden is inzicht nodig in het gebruik ervan. Als gemeente voeren we momenteel incidenteel monitoringsonderzoek uit. Mede gelet op de vraagstelling om meer 'data driven' te werken, is het verzamelen van dat daarin de eerste stap. In 2019: € 115.000,- (incidenteel) 2020 –2022 structureel € 45.000,- ; 2. Data driven mobiliteit 2019: € 45.000;	2019		RO

2. Energiek en sociaal Teylingen

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
Individuele vrijheid en verantwoordelijkheid					
E1	We gaan uit van de eigen verantwoordelijkheid van mensen en dringen zorg en ondersteuning dan ook niet op. Maar als het niet meer gaat, bieden wij hulp en ondersteuning via het JGT/CJG en de Sociale Teams. Uitgangspunt daarbij is mensen weer in hun kracht te zetten.	Subsidie is aangevraagd en toegekend voor transformatiefonds Jeugd voor bijv. de pilot project praktijk ondersteuning huisartsen. Fonds is toegekend en pilot is inmiddels gestart. De voorbereidingen zijn gestart.	2018/2022		MO
Positieve gezondheid					
E2	De Nota Volksgezondheidbeleid wordt gemoderniseerd en herijkt vanuit het perspectief van positieve gezondheid.	Voor de Nota Volksgezondheid, 2019: € 5.000,- en Monitoring overgewicht, is vanaf 2019 € 10.000,- structureel opgenomen in de meerjarenbegroting.	2019		MO
Passende hulp en zorg voor iedereen					
E3	We onderzoeken subregionale inkoop van Jeugdhulp, we voeren de Sturingsagenda van Holland Rijnland uit en doen mee in de landelijke lobby voor extra geld. We voeren de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet uit door uit te gaan van de menselijke maat en zetten in op meer preventie en vroegsignalering. We doen dat via de Sociale Teams, Jeugd- en Gezinsteams en schakelen maatschappelijke organisaties zoals Welzijn Teylingen, MEE en Kwadraad in	Transformatieagenda loopt. Door mogelijke indexering 2019 kan het noodzakelijk zijn in de tweede voortgangsrapportages (met prognosecijfers 2019) de ramingen bij te stellen. Voor de transformatieagenda is in 2019: € 10.000,- incidenteel beschikbaar in de programmabegroting. Ten aanzien van onderzoek subregionale inkoop jeugdhulp is de Cie Welzijn aan de voorkant meegenomen. Bestuurlijk zijn strategische doelen in concept verkend.	2018/2022		MO
E4	Het actieprogramma dementievriendelijke gemeente wordt verder uitgevoerd en in 2020 geëvalueerd.	Actieprogramma Dementievriendelijke gemeente: Vanaf 2019: € 5.000,-	2018/2022		MO
E5	De Verordening leerlingenvervoer wordt aangepast, zodat in schrijnende gevallen ook een beroep kan worden gedaan op vergoeding vanuit deze regeling. Bij de bestrijding van armoede gaan we door op de ingeslagen weg (vastgelegd in de nota Armoedebeleid gemeente Teylingen).	De Verordening Leerlingenvervoer is aangepast. Bijdrage 'schrijnende gevallen' leerlingenvervoer vanaf 2019 € 60.000,-. Onderzoek naar uitvoering verschillende noodfondsen 2019: € 3.000,- incidenteel.	2018/2022		MO
E6	We voeren het programma Maatschappelijke zorg uit, waarbij de prioriteit ligt bij het vinden van huisvesting voor mensen die behoren tot de doelgroep beschermd en begeleid wonen.	Het programma is in uitvoering.	2018/2022		MO
E7	De mogelijkheid tot het gebruik van PGB's bij Wmo en Jeugd, blijft beschikbaar	Wordt gecontinueerd.	2018/2022		MO
Snelle toegang tot de juiste hulp					
E8	We ontwikkelen de Sociale Teams en de Jeugd- en Gezinsteams door tot de integrale toegang tot zorg	Doorontwikkeling naar laagdrempelige ingang CJG. 2019 : € 22.000,- incidenteel	2018/2022		MO
Preventie & vroeg signalering					
E9	We zetten in op de Vroeg eropaf methodiek	Het project is van start gegaan.	2018/2022		MO
E10	In een toekomstplan (Project 18-/18+) worden de behoeften in kaart gebracht en tijdig geregeld, zodat deze jongeren niet tussen de wal en het schip vallen	In uitvoering.	2018/2022		MO
E11	Door uitvoering van de Ontwikkelagenda REA zetten we samen met scholen en verenigingen in op het voorkomen van schooluitval.	Pilots zijn in uitvoering met de eerste resultaten einde schooljaar 2018-2019	2018/2022		MO
Bevorderen van betrokkenheid					
E12	We creëren flexibele financiële en beleidsruimte, met een discretionaire bevoegdheid bij ons college, voor initiatieven die ontmoeting en betrokkenheid versterken en eenzaamheid tegengaan.	In uitvoering.	2018/2022		MO
E13	We gaan in gesprek met verenigingen en organisaties die van ons subsidie ontvangen over de vraag welke maatschappelijke tegenprestatie door hen kan worden geleverd.	Uitvoering wordt gegeven vanaf 2019.	2019/2022		MO
E14	Het kindpakket uit het armoedebeleidsplan omvat de samenwerking met Jeugdfonds Sport en Cultuur en Stichting Leergeld.	Is gerealiseerd.	2018/2022		MO
Waardering voor ondersteuning					
E15	We hebben grote waardering voor de inzet van ondersteuners. Bij de waardering van die ondersteuners	In uitvoering.	2018/2022		MO

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
	wordt een onderscheid gemaakt in waardering voor vrijwilligers en mantelzorgers.				
Werk(ervarings-)plaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt					
E16	We geven HLTsamen de taakstelling ieder jaar één persoon met afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. We voeren Social Return on Investment (SROI) uit en maken ons er sterk voor dat ook andere gemeenschappelijke regelingen een bijdrage leveren aan de taakstelling van de overheid om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. Via het Servicepunt Werk (SPW) continueren we de uitvoering van de wettelijke taakstelling op het gebied van nieuw beschut werk.	Uitvoering wordt gegeven vanaf 2019. Aan Stichting Rijk is de opdracht gegeven om SROI te stimuleren. Stichting Rijk heeft een implementatiemanager met deze opdracht belast. Wat beschut werk betreft heeft Teylingen de taakstelling van 10 plekken in mei 2019 al vrijwel behaald.	2019/2022		MO
Integratie statushouders					
E17	Bij de integratie en inburgering door Vluchtelingenwerk en ISD Bollenstreek gaan we het gebruik van het opgestelde handboek intensiveren. Er kan meer gehaald worden uit dit handboek, dat met medewerking van velen tot stand is gebracht. Cliënten van de ISD hebben de verplichting een tegenprestatie naar vermogen te leveren. Wij zien kansen en mogelijkheden om via het welzijnswerk inwoners (in de vorm van een tegenprestatie) actief bij te laten dragen aan inburgeringstrajecten. Verder zullen wij een beroep doen op organisaties (bedrijven, instellingen en verenigingen) om hieraan actief mee te werken.	In uitvoering.	2019		MO
E18	In het kader van de veranderende regelgeving op het gebied van taalonderwijs voor statushouders gaan wij in gesprek met Vluchtelingenwerk, ISD en SPW om te bevorderen dat er voldoende goede en betaalbare cursussen Nederlandse taal zijn.	In uitvoering.	2019		MO
Onderwijs als investering tot succes en persoonlijke groei					
E19	a. (Financiële) ondersteuning aan de uitvoering van de REA b. inzet op volwasseneneducatie c. afspraken over combinatiefunctie	Uitvoering REA zonder extra gelden uitgevoerd. Vanaf 20202 is in de meerjarenbegroting voor REA: € 40.000,- structureel opgenomen. (vanaf 2020) Volwasseneneducatie: 2019:€ 5.000 Voor combinatiefuncties is vanaf 2019 € 30.000 extra structureel opgenomen.	a. 2018 b. 2019 c. 2019	 	MO
Innovatieve projecten in de zorg					
E20	Binnen het te moderniseren volksgezondheidsbeleid zal ruimte worden geboden aan innovatieve projecten in de zorg.	Uitvoering wordt gegeven vanaf 2019.	2019/2022		MO
Metten is weten					
E21	We gaan verder met de doorontwikkeling van de Monitor Sociaal Domein.	Wij zijn bezig met doorontwikkeling van de monitor. Dit proces staat niet op zichzelf en is afhankelijk van diverse factoren. Stap voor stap krijgt dit vorm. In 2018 zou als pilot een papieren versie van de monitor nieuwe stijl voor Teylingen gemaakt worden. Dit is vertraagd. Daardoor is ook het stappenplan voor het vervolg, dat in kwartaal 1 2019 aan u voorgelegd zou worden, nog niet gerealiseerd. U bent hierover geïnformeerd in de raadsmemo Stand van zaken Stappenplan Monitor Sociaal Domein (29 maart). De voortgang van de ondersteuningsfoto wijken in Teylingen hangt samen met de voortgang op de monitor In 2019 is hiervoor in de meerjarenbegroting € 20.000,- incidenteel opgenomen.	2018		MO
Sport voor iedereen					
E22	We geven uitvoering aan de sportnota, het daarin geformuleerde sportbeleid en continueren de investeringen op dit beleidsterrein	De gemeente Leiden heeft gekozen voor het realiseren van een 250 meter schaatsbaan. Hiermee is de regionale bijdrage voor het realiseren van een 333 meter baan niet meer van toepassing. De mogelijkheid voor het uitbreiden naar een 50 meter zwembad vormde hier een integraal onderdeel van en is exploitatie-technisch voor Leiden niet haalbaar. Daarnaast is weinig animo van zwemverenigingen voor een 50 meter bad uit omliggende gemeenten. In de meerjarenbegroting is voor bewegingsvriendelijke openbare ruimte € 25.000,- opgenomen in 2019, 2010 en 2021.	2018/2022		MO

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
Kunst en cultuur					
E23	We stellen een nieuwe Kunst- en Cultuurnota op, waarin erfgoed integraal wordt meegenomen	Wij stellen de Kunst- en Cultuurnota in 2020 op.	2019		MO
Subsidiëren activiteiten					
E24	We hebben de ambitie om het accommodatiebeleid voor de binnen- en buitensport te harmoniseren en meer op elkaar af te stemmen	Staat op de planning voor 2020. Nog niet gestart	2020		MO
E25	Het huidige subsidiebeleid "back to basics" voor structurele subsidies zetten we voort.	In 2018 en volgende jaren wordt dit bestaande beleid gecontinueerd.	2018		MO
Iedereen kan en durft mee te doen					
E26	Vanuit het streven naar de inclusieve samenleving stimuleren we schoolbesturen om bewezen effectieve antipestprogramma's te gebruiken op hun scholen. Via OOG-overleggen brengen we de antipestprogramma's onder de aandacht. Bij het nastreven van de inclusieve samenleving hebben we nadrukkelijk specifieke aandacht voor LHBT-inwoners. Om onze solidariteit met deze doelgroep te tonen, hijsen we op Coming Out Day de regenboogvlag	Alle scholen maken gebruik van de anti-pest programma's. Onze aandacht wordt gecontinueerd.	2018/2022		MO

3. Ondernemend en bruisend Teylingen

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	Domein
Inzet op regionale economische agenda					
O1	We ondersteunen en faciliteren de Economic Board bij de uitvoering van de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek.	Naast bijdragen aan de business cases van de Economische Agenda, en de bijdrage aan de bekostiging van het programmabureau middels de business case 'governance', is ambtelijke capaciteit beschikbaar gesteld om projecten waarbij de overheid betrokken is, optimaal te laten verlopen (in ieder geval wat het overheidsdeel betreft).	2018/2022		RO
O2	Verstreken van financiële bijdrage aan een actieve deelname aan projecten waar de gemeenten partner zijn zoals bijvoorbeeld het Ondernemershuis, Bereikbaarheid en Onderwijs & Arbeidsmarkt	Via de Economic Board worden diverse projecten opgepakt.	2018/2022		RO
O3	We zetten in op de totstandkoming van een regionale detailhandelsvisie.	We zijn met de regiogemeenten het gesprek gestart op welke wijze onze kernen aanvullend en versterkend aan elkaar kunnen werken. We gaan bestuurlijk verkennen of intensievere samenwerking op dit vlak meerwaarde kan bieden voor Teylingen.	2019		RO
Stimuleren van de werkgelegenheid					
O4	Op basis van het jaarprogramma van de Economic Board Duin- en Bollenstreek bepalen we of en welke lokale inspanningen aanvullend gewenst zijn om doelen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te verwezenlijken	Deze lopende activiteit heeft onze continue aandacht.	2019/2022		RO
O5	We sluiten intentieovereenkomsten met werkgevers om arbeidsplaatsen te creëren. Naast reguliere arbeidsplaatsen gaat het ook om arbeidsplaatsen voor ouderen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.	Dergelijke overeenkomsten zijn nog niet getekend. Wel heeft het SPW heeft met veel werkgevers contacten voor het plaatsen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Er zijn verschillende instrumenten waar werkgevers gebruik van kunnen maken als zij ouderen en/of een persoon met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst nemen. Een aantal regelingen kunnen zij bij UWV aanvragen, voor andere regelingen zijn gemeenten verantwoordelijk, zoals loonkostensubsidie, werkstages, proefplaatsingen, detachering, scholing, participatieplaats met behoud van uitkering, leer-werktrajecten, jobcoaching op de werkplek.	2019/2022		RO
Integrale visie voor alle centra & actualisering detailhandelsvisie					
O6	a. We ontwikkelen drie centrumvisies, waarin staat wat fysiek-ruimtelijk en beleidsmatig nodig is om ambities rond onze centra te verwezenlijken. Als onderdeel van de drie centrumvisies wordt een detailhandelsvisie opgesteld.	Voor het ontwikkelen van de centrumvisie is € 150.000 in 2019 beschikbaar in de meerjarenbegroting. Voorbereidingen voor aanbesteding aan de marktpartijen zijn getroffen en afgerond. De uitvraag voor de marktselectie heeft in het 4e kwartaal plaats gevonden. De daadwerkelijke selectie vindt plaats in 2019 waarna er gestart kan worden met het visievormingstraject	a. 2018/2019		RO
	b. Op basis van de op te stellen centrumvisies formuleren we een meerjarige uitvoeringsagenda, inclusief de uitvoeringsagenda detailhandel		b. 2019/2022		
O7	Ondernemers kunnen een bijdrage leveren aan het bevorderen van ontmoeting en bestrijden van eenzaamheid. Vanuit het perspectief van maatschappelijk verantwoord ondernemen vragen wij hen om aandacht hiervoor, bijvoorbeeld door zich in te zetten voor activiteiten of evenementen die ontmoeting stimuleren.	Dit heeft onze aandacht.	2018/2022		RO
Jaarrond aandacht voor toerisme					
O8	Uitvoering geven aan gebiedsprogramma's Bloeiende Bollenstreek en Leidse Ommelanden en regiomarketing	Diverse projecten zijn ingediend en worden uitgevoerd. Voortgang wordt tweemaal per jaar door EBDB gerapporteerd.	2018/2022		RO
O9	a. We organiseren een bijeenkomst met stakeholders op het gebied van promotie & marketing, recreatie en toerisme om te bepalen wat er noodzakelijk is b. Afhankelijk van de resultaten van de bijeenkomst ontwikkelen we samen met onze partners en in samenhang	In Q1 2019 is een stakeholdersbijeenkomst gehouden. In de begroting is voor de visie promotie Warmond, Sassenheim en Voorhout incidenteel 2020 € 10.000,- en voor de visie	2018		RO
			2019		

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	Domein
	met regionale ontwikkelingen een visie op verblijfsrecreatie en op de promotie.	op verblijfsrecreatie in 2020 € 20.000 opgenomen.			
	c. We gaan een uitvoeringsprogramma Verblijfsrecreatie opstellen.	Het uitvoeringsprogramma verblijfsrecreatie zal in 2020 worden opgesteld.	2019		
	d. Het behoud, het benutten en het verder ontwikkelen van ons erfgoed heeft onze aandacht. De ruïne van Teylingen is hierin een voorbeeld die we als parel van Teylingen en de Duin- en Bollenstreek willen ontwikkelen.	Ruïne van Teylingen Incidenteel: 2019: € 40.000,-, 2020: € 40.000,-	2018/2019		
O10	a. We stimuleren en ondersteunen ondernemers die investeren in innovatie en verduurzaming	Een goed voorbeeld hiervan is het oprichten van de duurzaamheids-maatschappij, Meermaker Teylingen en de duurzaamheidsprijs.	2018/2022		RO
	b. We stimuleren de ontwikkeling van Keurmerken Veilig Ondernemen per kern.	Ondersteuning keurmerken veilig ondernemen incidenteel 2019: € 20.000,- 2020: € 20.000,-	2019		
O11	a. We geven bij inkooptrajecten lokale ondernemers zo veel als juridisch mogelijk de kans op gunning.	Daar waar het wettelijke mogelijk is, streven we ernaar om lokale ondernemers uit te nodigen om deel te nemen aan een aanbesteding.	a. 2018/2022		RO
	b. We voeren een analyse uit van de regeldruk in Teylingen.	Nieuwe bedrijfscontactfunctionaris zal dit gaan verkennen en inventariseren en waar nodig acties voorstellen.	b. 2019		
O12	We maken nieuwe, meerjarige afspraken over de rol van citymanagement.	In 2018 zijn nieuwe convenantafspraken gemaakt en vastgesteld door het college.	2018		RO
O13	De functie van bedrijfscontactfunctionaris wordt ingebed in het team Informatiecentrum.	Dit is inmiddels geeffectueerd.	2018		RO
Een open en vitaal buitengebied					
O14	We geven onverminderd steun aan de herstructurering van de Greenport en ondersteunen de GOM bij de invulling van de opgave.	Het versnellen van het uitvoeringsprogramma van GOM is opgenomen als business case van de Economische Agenda.	2018/2022		RO
Bloei van bestaande bedrijventerreinen					
O15	a. In samenwerking met de gemeenten in de Duin- en Bollenstreek wordt een kwalitatieve regionale bedrijventerreinenanalyse opgesteld.	De regionale bedrijventerreinenanalyse is afgerond en gedeeld met de raad. Gebleken is dat de Duin- en Bollenstreek de 'eigen' vraag kan faciliteren.	a. 2018		RO
	b. Op basis van de uitkomsten van deze analyse wordt een bedrijventerreinvisie opgesteld	Hiervoor is € 25.000,- incidenteel (2019) opgenomen in de meerjarenbegroting.	b. 2019		

4. Duurzaam denken en doen

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
Uitvoering energieakkoord					
D1	We voeren het programma Energieakkoord Holland Rijnland uit samen met alle partnerpartijen.	We nemen actief deel aan de verschillende uitvoeringslijnen van het Energieakkoord. Voor het opstellen van een warmtevisie is € 40.000,- geraamd (incidenteel 2019).	2018/2022		RO
Duurzaamheidsmaatschappij Teylingen					
D2	We richten een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen (DMT) op met het voornemen om vanaf 2019 operationeel bij te dragen aan een duurzaam bedrijfsleven. Eén ambitie is om in 2020 minimaal 100.000 zonnepanelen op bedrijfsdaken van Teylingse bedrijven geplaatst te hebben	Meermaker is vanaf 1 maart 2019 operationeel. Bij de activiteiten die de gemeente in samenwerking met bedrijven onderneemt om deze doelstelling in te vullen, blijkt een flink deel van de in eerste instantie als bruikbaar geïdentificeerde daken (via luchtfoto) bij nader onderzoek toch niet geschikt. Daarnaast verwachten we een ingrijpende wijziging van de subsidieregels (SDE+) per 1 januari 2020 die het voor bedrijven naar verwachting financieel veel minder aantrekkelijk zal maken om zonnepanelen te plaatsen. De verwachting is dat dit grote gevolgen kan hebben voor de verdere plaatsing vanaf 2020. Hoewel we blijven inzetten op bedrijfsdaken voor zonnepanelen, verwachten we de 100.000 panelen bij lange na niet in 2020 te gaan halen.	2018/2022 2020	 	RO
Duurzaamheidsmeter					
D3	We voeren een duurzaamheidsmeter 2018-2022 in als basis voor uitvoeringsplannen.	Invoeren duurzaamheidsmeter als basis voor de uitvoeringsplannen € 300.000,- structureel (vanaf 2019). Hiervan is DuurzaamheidsMaatschappij Teylingen (DMT) een onderdeel. De evaluatie van 2016-2018 wordt uitgevoerd waarbij het meten heel belangrijk is.	2018/2022		RO
Benutting van duurzame energiebronnen					
D4	We gebruiken het Energieakkoord Holland Rijnland en de uitvoeringsorganisatie als platform om versnelling en opschaling van activiteiten te organiseren om alle mogelijke energiebronnen die beschikbaar zijn of komen in te zetten bij de realisatie van onze energietransitie.	We werken in regionaal verband aan onderzoeken om mogelijke energiebronnen te inventariseren. Met die kennis kunnen we zowel regionaal als lokaal verdere plannen ontwikkelen om de energietransitie zo goed mogelijk uit te voeren. Dit is een permanent proces en loopt door in de komende jaren.	2019		RO
D5	We stellen inventarisaties en plannen op om de inzet van alle duurzame vormen van energie in gemeentelijk en regionaal verband integraal in te zetten.	Omdat er nog geen definitief Klimaatakkoord is, zijn de landelijke doelstellingen, regels en ondersteunende maatregelen nog niet bekend. In Holland Rijnland verband en binnen HLTsamen werken we wel aan dit onderwerp. Dit is een permanent proces en loopt door in de komende jaren.	2019		RO
D6	a. We nemen deel aan het regionale programma Energieakkoord en meer specifiek het programma Duurzame mobiliteit. Dit leidt op korte termijn tot maatregelen op het gebied van laadpaalinfrastructuur en deelauto's. b. Naast elektrische voertuigen is ook de deelauto aan een opmars bezig. In Holland Rijnland-verband stellen we beleid op dat we lokaal verder kunnen invullen.	a. Het laadpalenbeleid zal in 2019 geactualiseerd worden. Daarnaast is een voorstel voor een gemeentebrede infrastructuur voor openbare laadpalen in voorbereiding. Dit wordt in 2019 afgerond. b. Vanuit Holland Rijnland wordt gewerkt aan een regionale aanpak voor deelauto's. De resultaten hiervan zullen in 2020 zichtbaar worden. Voor beide onderwerpen geldt dat deze in 2020 doorlopen.	2019 2019	 	RO
D7	We werken een plan uit voor het zorgvuldig (maatschappelijk) inpassen van duurzame energiebronnen (zonneweides en windturbines) in de openbare ruimte.	We volgen hierbij de ontwikkelingen binnen Holland Rijnland en maken gebruik van de algemene kaders die daar tot stand komen. Bij de toekomstige behandeling van concrete projecten kan de gemeenteraad in aanvulling op dat kader ook eigen overwegingen gebruiken bij besluitvorming.	2019		RO
D8	Het aanbrengen van energieopwekkende voorzieningen bij monumenten moet mogelijk zijn met respect voor de monumentale status. We zullen bestaande beleidsregels tegen het	Een onderzoek naar de mogelijkheden vindt plaats in 2019.	2019		RO

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
	licht houden en bezien of daarin onnodige belemmeringen zijn. In voorkomende gevallen beoordelen wij casuïstiek de situatie als daar aanleiding voor is.				
D9	Bij het verstrekken van duurzaamheidsleningen zetten we in op beschikbaarheid en benutting van doelgroepgerichte financiering.	De huidige duurzaamheidsleningen zijn gericht op particuliere woningeigenaren en stimuleren we het gebruik van de landelijke Energiebespaarlening. Voor andere doelgroepen (scholen, VVE's) sluiten we waar mogelijk aan bij landelijke duurzaamheidsleningen.	2019	●	RO
D10	We voeren de klimaatstresstest uit en nemen maatregelen daar waar de test onvoldoende scoort.		2019	●	BUITEN RUIMTE
D11	We onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/ afvoer van regenwater en passen deze toe waar mogelijk. Het nieuwe handboek Inrichting openbare ruimte wordt hierbij de leidraad.	Opvang en afvoer regenwater Incidenteel: 2019: € 25.000,-	2019	●	BUITEN RUIMTE
We doen het ook zelf					
D12	We ontwikkelen meerjarenplannen om ons eigen vastgoed energieneutraal en gasloos te maken en sluiten daarbij aan bij het huidige planmatige onderhoud, zoals opgenomen in het Meerjarig Onderhoudsprogramma (MOP).	In 2020 worden de MOP's geactualiseerd en zal ontwikkeling meegenomen worden in het plan.	2019/2030	●	BUITEN RUIMTE/BEDRIJFSVOERING
D13	We verduurzamen van het gemeentelijk wagenpark. Verder spreekt het voor zich dat we zorgen voor zo duurzaam mogelijk verbruik en inkoop van duurzame energie.	Het gemeentelijk wagenpark wordt verduurzaamd en waar mogelijk wordt gekozen voor een duurzame wagen.	2019/2025	●	BUITEN RUIMTE/BEDRIJFSVOERING
D14	We gaan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen en stellen daarvoor een MVI-coördinator aan.	In 2019 is de MVI-Coördinator aangesteld (€ 40.000) geraamd.	2019	✓	BEDRIJFSVOERING
Afval is grondstof					
D15	Op basis van participatief afvalbeleid richten we de manier van afvalinzameling in om te komen tot minimaal 75% afvalscheiding in 2020 en maximaal 100 kilo restafval per inwoner per jaar.	Het raadsvoorstel voor het afvalbeleid wordt medio 2019 aangeboden aan de raad. Voor afval is grondstof is in 2019: € 40.000 en 2020: € 50.000 opgenomen in de begroting.	2019/2022	●	BUITEN RUIMTE
D16	We voeren educatieprojecten en voorlichtingscampagnes uit op het gebied van afvalscheiding aan de bron, (zwerf)afval en hondenpoep.	De wijkregisseurs zorgen voor diverse campagnes. Een voorbeeld hiervan is Nederlandschoon.	2019/2022	●	BUITEN RUIMTE

5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
Inwoners denken vooraf mee over beleid					
M1	We onderhouden en verstevigen persoonlijke contacten met inwoners en ondernemers. Hierbij maken we gebruik van innovatieve instrumenten als e-democratietools, platforms, apps en het burgerpanel. We optimaliseren de omgevingscommunicatie o.a. met online monitoren Tamtam en newsroom, inzet van de methodiek Factor C en spelen continu in op de mogelijkheden van inzet van nieuwe communicatiemiddelen (na WhatsApp, Instagram komen nieuwe mogelijkheden).	We continueren het ingezette beleid. In de meerjarenbegroting is hiervoor € 150.000,- structureel opgenomen (vanaf 2019).	2018	✓	BEDRIJFS VOERING
M2	We stemmen rollen en verantwoordelijkheden tussen college, raad, organisatie en inwoners af in het kader van (overheids-) participatie (right to challenge) en we schenken hierbij specifiek aandacht aan verwachtingsmanagement. We koppelen de inhoudelijke onderbouwing van gemaakte keuzes en het doorlopen van het participatietraject terug aan initiatiefnemers	HLTsamen werkt vanuit de Organisatievisie met als motto "Samen werken aan verbinding". O.a. met het verbeterplan "Regie, organisatie en communicatie in bouwprojecten werken we aan verdere verbetering en aanscherping van rollen en verantwoordelijkheden.	2019	●	BEDRIJFS VOERING
M3	We brengen de ontwikkelopgave van de organisatie in beeld en stippelen hiervoor een traject uit.	Na het beschrijven van onze HLTsamen visie 'Samen werken aan ontwikkeling' heeft de organisatie gewerkt aan de verdere uitwerking en realisatie van de ontwikkelopgaven. Tegelijkertijd beïnvloeden majeure ontwikkelingen zoals de Omgevingswet, politieke dynamieken en ervaren werkdruk de ontwikkelkracht van de organisatie. De organisatie zoekt naar een goede balans, waarbij momenteel een prioritering plaatsvindt in de opdrachten voor de doorontwikkeling.	2019	●	BEDRIJFS VOERING
M4	In 2019 organiseren we een aantal pilots waarin inwoners samen met de gemeente vooraf meedenken, waaronder de Nota Integraal Veiligheidsbeleid.	In de meerjarenbegroting is voor pilots betrokkenheid inwoners bij beleidsontwikkeling Incidenteel 2019, 2020 € 40.000,- opgenomen.	2019	●	BUITEN RUIMTE
M5	We geven ruimte aan de jeugd en betrekken hen (structureel) bij meedenken in vormen die hen aanspreken.	In Teylingen denken jongeren regelmatig mee over beleidszaken en campagnes. Dit is actief begonnen tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in 2018. Daarna zijn diverse initiatieven in gang gezet, bijv. burgerpanel en onderling contact zoals met de griffie.	2019	●	BEDRIJFS VOERING
M6	De kindergemeenteraad blijft behouden.	De kindergemeenteraad functioneert	2018/2022	✓	GIFFIE
Iedereen mag ons uitdagen					
M7	We geven ruimte aan right to challenge.	Voorbereidingen zijn in gang gezet. Er wordt gewerkt aan de randvoorwaardelijk zaken. Denk aan mindset en vaardigheden van medewerkers (en bestuurders), en uitlijnen van participatieprocessen en het in beeld hebben van de consequenties van het concept RtC het betreft een ingrijpende rol verandering.	2019/2022	●	BEDRIJFS VOERING
M8	We dragen zorg voor actieve interactie tussen de inwoners, ondernemers, verenigingen en de gemeente over ideeën en (mogelijke) initiatieven in de samenleving	De werkorganisatie HLTsamen werkt vanuit de Organisatievisie met als motto "Samen werken aan verbinding".	2018/2022	●	BEDRIJFS VOERING
M9	We stemmen gezamenlijk verantwoordelijkheden af bij het oppakken en uitvoeren van initiatieven; hierbij spelen goed luisteren naar elkaar en gezamenlijk komen tot oplossingen een belangrijke rol.	Raakt de implementatieprogramma Omgevingswet. Overheidsparticipatie maakt onderdeel uit van de Omgevingswet (2021). We doen dit werkende weg in co creatie, initiatieven zijn aan de orde van de dag en maken gebruik van de ervaringen. We werken in co creatie aan het agenderen en borgen van het thema en de werkwijze. Het is een samenspel tussen de organisatie, het	2018/2022	●	BEDRIJFS VOERING

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	doel
		bestuur en de samenleving. Een concreet voorbeeld van werkwijze en borgen is onder andere de werkwijze rondom regie op bouwcommunicatie.			
We doen ervaring op met een pilot burgerbegroting					
M10	We voeren een pilot Burgerbegroting uit. Over de randvoorwaarden en spelregels gaan we nog met de gemeenteraad in gesprek.	In de raads werkgroep rondom de verbeteringen van de begroting/doorontwikkeling P&C zal dit verder worden uitgewerkt.	2019		BEDRIJFS VOERING
We leggen de nadruk op samen leven					
M11	We denken en helpen mee als partijen er onderling niet uitkomen.	In voorkomende gevallen helpen we onze inwoners bij het gesprek.	2018/2022		BEDRIJFS VOERING
M12	We benoemen vaste contactpersonen voor verenigingen, stichtingen, inwoners en ondernemers.	Wij werken met accountteams met contactfunctionarissen. Voor iedere gemeente zijn er 2 aanspreekpunten.	2019		PUBIEK SERVICE
M13	We lossen gezamenlijk problematiek in de wijk op (preventieve handhaving middels mediation).	Wij lossen dit gezamenlijk op en indien nodig met de inzet van mediation.	2018/2022		BEDRIJFS VOERING
We zorgen voor een duurzaam sluitende begroting					
M14	Uitgangspunt is dat de woonlasten (OZB, afvalstoffenheffing, rioolrecht en precario) niet stijgen met meer dan de inflatiecorrectie. We zoeken een oplossing voor de afschaffing van het precario, met als randvoorwaarde dat de woonlasten niet stijgen.	Dit thema heeft de voortdurende aandacht van ons college	2018/2022		BEDRIJFS VOERING
Zetten onze reserves in voor maatschappelijk rendement					
M15	Binnen een jaar hebben we kaders opgesteld voor het benutten van de reserves voor maatschappelijke doeleinden.	Gedurende het begrotingsproces in 2019 zullen hier kaders voor worden uitgewerkt. We overwegen hiervoor een extern advies in te winnen.	2019		BEDRIJFS VOERING
Zijn verbinder in de regio					
M16	We onderhouden, investeren in en bouwen een stevige bestuurlijke samenwerkingsrelatie op met: de (Leidse) regiogemeenten, de gemeente Haarlemmermeer, de MRA, MRDH en externe stakeholders waaronder Schiphol.	Na een ronde van inventariserende gesprekken wordt overgegaan naar de fase waarin we kijken welke belangen wij hebben (en op welke thema's) om samenwerking en het gesprek aan te gaan (wat kunnen we halen en wat kunnen we bieden)	2018/2022		S&P
Bestuurlijke omgevingsanalyse					
M17	We voeren een tussenevaluatie HLTsamen uit.	Het aanbestedingstraject voor de tussenevaluatie loopt.	2019		BEDRIJFS VOERING
M18	We voeren een brede omgevingsanalyse uit die inzicht geeft in onze bestuurskracht. Is die geschikt voor huidige taken en toekomstige ontwikkelingen? Uitgangspunt is de meerwaarde voor inwoners en ondernemers.	Raadsvoorstel is gereed. Besluitvorming in de raad van 6 juni.	2019		BEDRIJFS VOERING
Daadkrachtig en verkorten de doorlooptijden / omslag naar een digitale overheid					
M19	Naast het digitale loket bieden wij maatwerk voor complexe vraagstukken en voor klanten die niet mee kunnen in de digitale wereld.	Maatwerk wordt geleverd met ontvangst op het gemeentehuis en daar waar wettelijk mogelijk huisbezoek.	2018/2022		PUBIEK SERVICE
M20	We versterken de éénloketfunctie alles met het doel het voor onze klanten zo eenvoudig en makkelijk mogelijk te maken. Daarmee werken we aan een daadkrachtige dienstverlening.	We gaan werken met eerste- en tweedelijns dienstverlening.	2018/2022		PUBIEK SERVICE
M21	We bouwen het systeem van sneltoetscriteria verder uit om afhandeltermijnen van aanvragen te minimaliseren.	Bij het inwerking treden van de Omgevingswet geldt dit voor vergunningen.	2018/2022		PUBIEK SERVICE
M22	We communiceren proactief met onze klanten via alle kanalen en helpen de klanten aan de voorkant.	Er is een onderzoek gestart om dit te realiseren en er wordt een newsroom gerealiseerd.	2018/2022		PUBIEK SERVICE
M23	Zoveel mogelijk producten en diensten worden gedigitaliseerd en geautomatiseerd, waarbij de processen LEAN worden gemaakt. We attenderen onze klanten op de digitale dienstverleningsmogelijkheden en verleiden hen hiertoe.	De digitale volwassenheid van inwoners en ondernemers Teylingen ligt boven het landelijke gemiddelde.	2018/2022		BEDRIJFS VOERING
M24	We meten de klanttevredenheid stelselmatig en regelmatig (deelnemen aan benchmarks: Waar staat je gemeente, Vensters op dienstverlening en Govmetric) en stellen zo nodig de dienstverlening bij op grond van de uitkomsten.	Teylingen scoort goed en boven het landelijke gemiddelde in diverse benchmarks. Score directe dienstverlening, Teylingen: 7,05, Nederland: 6,73. Bron: waar staat je gemeente	2018/2022		PUBIEK SERVICE
M25	We sturen de dienstverleningsprocessen aan de hand van servicenormen.	Op basis van de HLTsamen servicenormen wordt gestuurd en actief gemonitord.	2018/2022		PUBIEK SERVICE
M26	Het digitaal maken van onze dienstverlening biedt kansen en mogelijkheden. Via data-analyse kunnen ontwikkelingen inzichtelijk en soms voorspelbaar worden gemaakt, waardoor we proactief kunnen handelen bij het opstellen en uitvoeren van servicegericht beleid. Daarbij stellen we onszelf ook ethische vragen. Willen we wel alles wat kan ook daadwerkelijk doen? En	Zie de ontwikkelingen onder modern bestuur en invloedrijke inwoners.	2018/2022		BEDRIJFS VOERING

Nr	Actiepunt	Toelichting / € in meerjarenbegroting	jaar	Status	domein
	welke (zelfopgelegde) grenzen willen of moeten we daarbij in acht nemen? We gaan met onze inwoners in gesprek over de kansen, mogelijkheden en bedreigingen en de daarbij in acht te nemen grenzen.				

Bijlage 1 Begrotingsuitgangspunten

Jaarlijks wordt in de kadernota vastgelegd op welke wijze loon- en prijsontwikkelingen in de meerjarenbegroting worden verwerkt. Uitgangspunt is dat voor zowel de baten als de lasten in de meerjarenraming 2021-2023 het loon- en prijspeil van het begrotingsjaar 2020 wordt gehanteerd (tenzij op onderdelen andere concrete informatie voorhanden is). Daarmee wordt een meerjarenbegroting in constante prijzen opgesteld. Dit is bij veel gemeenten een gebruikelijke methodiek. De waarde daarvan is des te groter in de huidige en snel veranderende macro-economische omstandigheden waarin de voorspellende waarde voor de jaren na het begrotingsjaar afneemt.

Voor de begroting 2020 wordt voorgesteld aanvullend op het bovenstaande de volgende uitgangspunten te hanteren:

Ontwikkeling salarislasten

Voor loonontwikkelingen is ingaande 2020 een structurele raming van € 29.000 opgenomen. Gerekend is met een cao stijgingspercentage per 1 januari 2019 van 2,2%

Prijzen 2020 voor inkopen, inhuur en leveranties

hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan van 2019 van maart 2019. Deze bedraagt 2,8% voor 2019, zonder automatische toekenning van compensatie. Door middel van een voorlopige raming vindt een reservering plaats voor die gevallen waarbij kan worden aangetoond dat een verhoging noodzakelijk is. Hiervoor is een raming opgenomen van € 50.000.

Rente ontwikkeling geld- en kapitaalmarkt

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op 0% en voor de kapitaalmarkt op 1,2% in 2020.

Belastingen en retributies

Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB publicaties; dat wil zeggen 2,2%, wat neerkomt op een stijging van € 87.000. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt is 100% kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in een apart voorstel in de raad van december aangeboden.

Verbonden partijen

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor al onze gemeenschappelijke regelingen volgen wij het percentage dat sinds het begrotingsjaar 2012 wordt vastgesteld in samenspraak met alle betrokken buurgemeenten in het samenwerkingsgebied Holland Rijnland. Voor het jaar 2020 is het percentage vastgesteld voor beloning werknemers op 3,2% en 1,5% voor netto materiele budgetten.

Werkorganisatie HLTsamen

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLT worden als beslispoint in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens zal via een begrotingswijziging in de HLT begroting verwerkt.

Gemeentefonds

De algemene uitkering uit het gemeentefonds ramen we in de kadernota op basis van de decembercirculaire en in de begroting op basis van de meicirculaire. Uitkomsten van de septembercirculaire worden verwerkt in de eerste begrotingswijziging of de eerste voortgangsrapportage.

Lokale lasten

Het dekkingspercentage voor leges, afvalstoffenheffing en rioolrecht is maximaal 100% op begrotingsbasis. Overschotten of tekorten bij de afvalstofheffing en rioolrecht worden bij de jaarrekening verrekend met de egalisatiereserve.

Aantal woonruimten en inwoners

Uitgangspunt bij het opstellen van de woning- en inwonerprognose is dat voor nieuwbouw wordt gerekend met gemiddeld 2 inwoners per woning. Deze 2 is gebaseerd op de huidige gemiddelde woningbezetting. In dit gemiddelde is reeds rekening gehouden met het geboorte- en vestigingsoverschot.

Prognose Woningvoorraad	2019	2020	2021	2022	2023
Mutatie woningen	270	325	326	345	108
Woningvoorraad per 31/12	15.858	16.183	16.509	16.854	16.962

Prognose Inwoners	2019	2020	2021	2022	2023
Mutatie Inwoners	540	650	652	690	216
Aantal inwoners per 31/12	37.601	38.251	38.903	39.593	39.809